

Національний університет
водного господарства
та природокористування

Міністерство освіти і науки України
Національний університет водного господарства та
природокористування

І.В.Стародуб

ЗАКОНОДАВСТВО У МІСТОБУДУВАННІ

Навчальний посібник

Рівне 2011

Національний університет

УДК 711.4:340.134(075)

ББК 85.118:67я7

С77

*Затверджено вченою радою Національного університету
водного господарства та природокористування
(Протокол №10 від 29 жовтня 2010 р.)*

Рецензенти:

Ричков П.А., д-р арх., професор НУВГП;

Лінянін В.А., канд. техн. наук, доцент НУВГП.

Стародуб І.В.

С77 Законодавство у містобудуванні. Навч. посібник. —
Рівне: НУВГП, 2011. – 127 с.

Навчальний посібник містить програму дисципліни „Законодавство у містобудуванні”, опорний конспект лекцій, матеріали до лекцій, блок завдань для самостійної роботи, глосарій основних термінів, список рекомендованої літератури.

Для студентів технічних спеціальностей вищих навчальних закладів III-IV рівнів акредитації, спеціалістів проектних, будівельних організацій незалежно від форм власності.

УДК 711.4:340.134(075)

ББК 85.118:67я7

© Стародуб І.В., 2011

© НУВГП, 2011

ПЕРЕДМОВА

Відповідно до навчального плану спеціальності 7.092103 та 8.092103 “Міське будівництво і господарство” вивчення курсу “Законодавство у містобудуванні” студентами денної та заочної форм навчання закінчується складанням заліку. Така форма кінцевого контролю знань зобов’язує кожного студента оволодіти теоретичними знаннями настільки глибоко, щоб можна було відповісти на будь-які питання, поставлені під час складання заліку.

Програма вивчення курсу передбачає два основні види занять – лекції та самостійну роботу в позааудиторний час. Для отримання глибоких та стійких знань з курсу “Законодавство у містобудуванні” крім лекційних занять, передбачених навчальним планом і робочою програмою, обов’язковою є самостійна робота студентів. Вона виконується в межах часу, визначеного навчальним планом, з використанням додаткової періодичної та основної навчальної і нормативної літератури, консультацій викладачів.

Мета навчальної дисципліни: дати студентам теоретичні знання принципів державного регулювання, контролю у сфері містобудування, структури та повноважень органів управління в містобудуванні, правових та організаційних заходів здійснення архітектурної діяльності, вимог до містобудівельної діяльності, юридичного статусу проектної документації.

Завдання дисципліни: вивчення законів, правових норм, процедур та механізмів, що регламентують містобудівню діяльність в Україні, структури та повноважень органів, які здійснюють державний контроль у сфері містобудування.

Предмет дисципліни: процеси управління та контролю за містобудівною діяльністю.

Зміст дисципліни розкривається в темах:

1. Законодавчі акти у сфері містобудування.
2. Земельні відносини у містобудуванні. Державний

контроль у сфері містобудування.

3. Органи управління в містобудуванні.
4. Відповідальність за правопорушення у сфері містобудування.
5. Ліцензування будівельної діяльності.
6. Видача ліцензійних документів. Нагляд і контроль у сфері ліцензування.
7. Ліцензійні умови провадження будівельної діяльності.
8. Склад, порядок розроблення, погодження та затвердження проектної документації для будівництва.

В результаті засвоєння матеріалу, викладеного в змістовному модулі, студенти будуть:

знати:

- види та регламентацію законодавчих актів у сфері містобудування;
- структуру та склад органів управління в галузі містобудування і архітектури;
- механізм здійснення архітектурно-будівельного контролю;
- види правопорушень у сфері містобудування;
- ліцензійні умови провадження будівельної діяльності;
- класифікацію та склад містобудівельної документації;

уміти:

- застосовувати на практиці основні закони та акти України в галузі містобудування;
- на основі законодавчих та нормативних актів обґрунтовувати правомірність дій державного архітектурно-будівельного контролю;
- характеризувати компетенцію різних органів управління в містобудуванні;
- оформляти та затверджувати ліцензії для провадження будівельної діяльності;
- розробляти та погоджувати проектну документацію для будівництва.

ПРОГРАМА КУРСУ ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1

Тема 1. Законодавчі акти у сфері містобудування

Загальні положення. Головні напрями містобудівної діяльності. Об'єкти та суб'єкти містобудування. Основні вимоги до містобудівної діяльності. Законодавство України про містобудування. Державне регулювання у сфері містобудування. Компетенція рад, адміністрацій та виконавчих комітетів у сфері містобудування. Державні стандарти, норми і правила. Містобудівна документація. Реалізація містобудівної документації.

Тема 2. Земельні відносини у містобудуванні. Державний контроль у сфері містобудування

Регулювання земельних відносин у містобудуванні. Визначення територій та використання земель для містобудівних потреб. Право на забудову земельних ділянок, наданих для містобудівних потреб. Містобудівний кадастр населених пунктів. Відповідальність за порушення містобудівного законодавства. Державний контроль у сфері містобудування. Відповідальність за порушення містобудівного законодавства.

Тема 3. Органи управління в містобудуванні

Управління архітектури та містобудування: завдання, компетенції та права. Архітектурно-містобудівна рада: склад та порядок роботи. Державний архітектурно-будівельний контроль: функції та повноваження.

Тема 4. Відповідальність за правопорушення у сфері містобудування

Відповідальність підприємств, їх об'єднань, установ та організацій за правопорушення у сфері містобудування. Органи, уповноважені розглядати справи про правопорушення у сфері містобудування. Порядок накладення та стягнення штрафів за правопорушення у сфері містобудування.

Тема 5. Ліцензування будівельної діяльності

Визначення термінів. Органи ліцензування. Ліцензійні умови. Одержання ліцензії. Документи, що подаються органу ліцензування для одержання ліцензії. Рішення про видачу або відмову у видачі ліцензії. Відомості, які містить ліцензія.

Тема 6. Видача ліцензійних документів. Нагляд і контроль у сфері ліцензування

Видача ліцензії. Плата за видачу ліцензій. Переоформлення ліцензії. Зміна даних, зазначених у документах, що додавалися до заяви про видачу ліцензії. Видача дубліката ліцензії. Ліцензійні справи та ліцензійний реєстр. Нагляд і контроль у сфері ліцензування. Анулювання ліцензії.

Тема 7. Ліцензійні умови провадження будівельної діяльності

Загальні положення. Вимоги до провадження господарської діяльності з виконання вишукувальних робіт для будівництва. Вимоги до провадження господарської діяльності з виконання проектних робіт для будівництва. Вимоги до провадження господарської діяльності із зведення несучих та огорожуючих

Тема 8. Склад, порядок розроблення, погодження та затвердження проектної документації для будівництва

Загальні положення. Порядок розроблення проектної документації. Стадії проектування. Ескізний проект (ЕП). Техніко-економічне обґрунтування (ТЕО), техніко-економічний розрахунок (ТЕР). Проект (П). Робочий проект (РП). Робоча документація (Р). Порядок визначення вартості проектування та будівництва. Погодження, експертиза та затвердження проектної документації.

ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Призначення: підготовка спеціалістів і магістрів, післядипломна освіта	Напрямок, спеціальність, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни
Кількість кредитів ECTS – 1		За вибором ВНЗ
Модулів – 1	Спеціальності: 8.092103 7.092103 „Міське будівництво та господарство”	Рік підготовки: 1-й Семестр: 1-й
Змістових модулів – 1		
Загальна кількість годин – 36		Лекції – 16 год.
Тижневих годин: <ul style="list-style-type: none"> • аудиторних – 1 • самостійної роботи – 1 	Освітньо-кваліфікаційні рівні: <ul style="list-style-type: none"> • магістр • спеціаліст Термін навчання – 1 рік	Самостійна робота – 20 год. Форма підсумкового контролю – залік

Розподіл балів, що отримують студенти

Поточне тестування								Сума
Змістовий модуль 1								
100								
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	100
12	13	12	13	12	13	12	13	

Шкала оцінювання в ECTS

Сума балів за всі форми навчальної діяльності	Оцінка в ECTS	Для заліку
90 – 100	A	зараховано
82-89	B	
74-81	C	
64-73	D	
60-63	E	
35-59	FX	незараховано з можливістю повторного складання
0-34	F	незараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

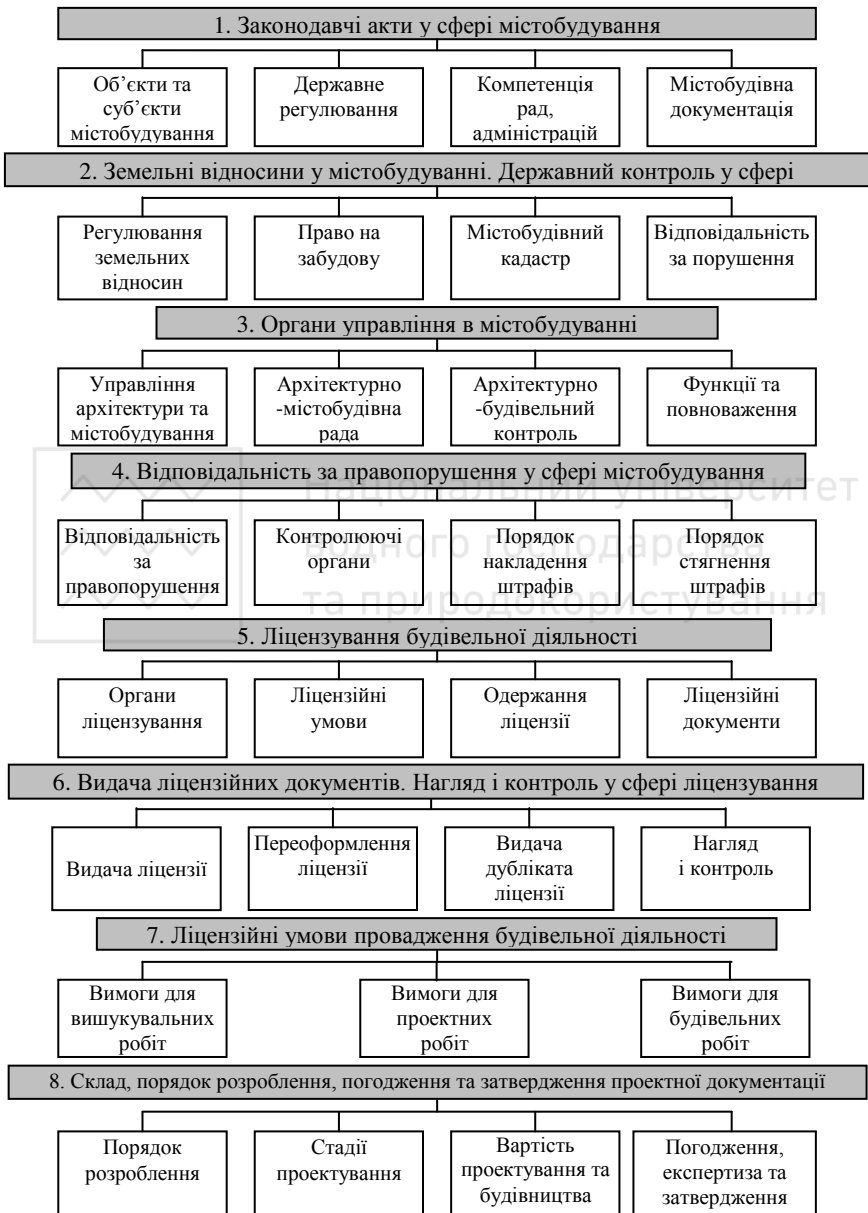
ЗАГАЛЬНА СТРУКТУРА КРЕДИТНО- ТРАНСФЕРНОЇ ПРОГРАМИ КУРСУ „ЗАКОНОДАВСТВО У МІСТОБУДУВАННІ” Змістовий модуль 1

Тема 1 Законодавчі акти у сфері містобудування	Тема 2 Земельні відносини у містобудуванні. Державний контроль у сфері	Тема 3 Органи управління в містобудуванні
Тема 4 Відповідальність за правопорушення у сфері містобудування	Тема 5 Ліцензування будівельної діяльності	Тема 6 Видача ліцензійних документів. Нагляд і контроль у сфері ліцензування
Тема 7 Ліцензійні умови провадження будівельної діяльності	Тема 8 Склад, порядок розроблення, погодження та затвердження проектної документації для будівництва	Підсумковий контроль (залік)

СТРУКТУРНО-ЛОГІЧНА СХЕМА КУРСУ

Змістовий модуль 1

ОСОБЛИВОСТІ ВИВЧЕННЯ КУРСУ

- Вивчення навчальної дисципліни „Законодавство у містобудуванні” базується на отриманих знаннях з правових, технічних та загально професійних дисциплін і передбачає знання правових основ та достатньої комп’ютерної підготовки.
- Воно включає лекції, самостійну роботу студентів під керівництвом викладача, наукові семінари та конференції з доповідями та наступними обговореннями і дискусіями.
- Тьюторські (настановчі) лекції супроводжуються демонстрацію багаточисельних ілюстративних матеріалів, розглядом кейсів, прикладів та різних ситуацій з досвіду проектної діяльності.
- Поточний і модульний контроль знань студентів здійснюються шляхом контрольного тестування у визначені графіком навчального процесу терміни.
- Оцінка знань здійснюється відповідно до вимог ECTS та Міністерства освіти і науки України за 100-бальною діагностичною шкалою, яка передбачає врахування усіх видів обов’язкової та вибіркової навчальної діяльності.
- За підсумками навчання складається залік, який передбачає тестування з диференційованою оцінкою залежно від складності запитань.

ОПОРНИЙ КОНСПЕКТ ЛЕКЦІЙ

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1

Тема 1. Законодавчі акти у сфері містобудування

- План:
1. Об’єкти та суб’єкти містобудування
 2. Державне регулювання
 3. Компетенція рад, адміністрацій
 4. Містобудівна документація

1.1. Вступ. Загальні положення

Містобудування (містобудівна діяльність) - це цілеспрямована діяльність державних органів, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій, громадян, об'єднань громадян по створенню та підтриманню повноцінного життєвого середовища, яка включає прогнозування розвитку населених пунктів і територій, планування, забудову та інше використання територій, проектування, будівництво об'єктів містобудування, спорудження інших об'єктів, реконструкцію історичних населених пунктів при збереженні традиційного характеру середовища, реставрацію та реабілітацію об'єктів культурної спадщини, створення інженерної та транспортної інфраструктури.

Головні напрями містобудівної діяльності.

Головними напрямками містобудівної діяльності є:

- планування, забудова та інше використання територій; розробка і реалізація містобудівної документації та інвестиційних програм розвитку населених пунктів і територій;
- визначення територій, вибір, вилучення (викуп) і надання земель для містобудівних потреб;
- здійснення архітектурної діяльності;
- розміщення будівництва житлово-цивільних, виробничих та інших об'єктів, формування містобудівних ансамблів і ландшафтних комплексів, зон відпочинку та оздоровлення населення;
- створення соціальної, інженерної і транспортної інфраструктур територій та населених пунктів;
- створення та ведення містобудівних кадастрів населених пунктів;

- захист життєвого та природного середовища від шкідливого впливу техногенних і соціально-побутових факторів, небезпечних природних явищ;

- збереження пам'яток культурної спадщини;
- розвиток національних і культурних традицій в архітектурі і містобудуванні;

- забезпечення високих архітектурно-планувальних, функціональних і конструктивних якостей об'єктів містобудування, формування і реконструкція містобудівних ансамблів, кварталів, районів і ландшафтних комплексів, зон відпочинку та природних лікувальних ресурсів;

- розробка правових актів, державних стандартів, норм і правил, пов'язаних з містобудуванням;

- контроль за дотриманням містобудівного законодавства;

- підготовка кадрів для містобудування, підвищення їх кваліфікації;

- ліцензування певних видів господарської діяльності у будівництві в порядку, встановленому законодавством.

Об'єкти містобудування.

Об'єктами містобудування є:

- територія України та території її адміністративно-територіальних одиниць, їх частини та окремі земельні ділянки;

- функціональні території (зони) адміністративно-територіальних одиниць (житлової і громадської забудови, виробничі, рекреаційні, комунальні, охорони нерухомої культурної та природної спадщини та інші);

- будинки і споруди, їх комплекси;
- комунікації та споруди інженерної і транспортної інфраструктури;

- об'єкти архітектурної діяльності.

Суб'єктами містобудування є органи виконавчої влади, органи місцевого самоврядування, фізичні та юридичні особи.

Основні вимоги до містобудівної діяльності.

При здійсненні містобудівної діяльності повинні бути забезпечені:

- розробка містобудівної документації, проектів конкретних об'єктів згідно з вихідними даними на проектування, з дотриманням державних стандартів, норм і правил, регіональних і місцевих правил забудови;
- розміщення і будівництво об'єктів відповідно до затверджених у встановленому порядку містобудівної документації та проектів цих об'єктів;
- раціональне використання земель та територій для містобудівних потреб, підвищення ефективності забудови та іншого використання земельних ділянок;
- охорона культурної спадщини, збереження традиційного характеру середовища населених пунктів;
- урахування державних та громадських інтересів при плануванні та забудові територій;
- урахування законних інтересів та вимог власників або користувачів земельних ділянок та будівель, що оточують місце будівництва;
- інформування через засоби масової інформації громадян про плани перспективного розвитку територій і населених пунктів, розміщення важливих містобудівних об'єктів;
- участь громадян, об'єднань громадян в обговоренні містобудівної документації, проектів окремих об'єктів і внесення відповідних пропозицій до державних органів, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ і організацій;

захист прав громадян та громадських організацій згідно із законодавством.

Законодавство України про містобудування.

Законодавство України про містобудування складається з Конституції України, законів України „Про основи містобудування”, „Про планування та забудову територій”, „Про архітектурну діяльність” та інших нормативно-правових актів, що видаються на їх виконання.

1.2. Державне регулювання у сфері містобудування

Органи, що здійснюють державне регулювання у сфері містобудування.

Державне регулювання у сфері містобудування здійснюється Верховною Радою України, Кабінетом Міністрів України, Верховною Радою та Радою Міністрів Автономної Республіки Крим, місцевими державними адміністраціями, органами місцевого самоврядування, а також спеціально уповноваженими органами з питань містобудування та архітектури, іншими органами в порядку, встановленому законодавством.

Зміст державного регулювання у сфері містобудування.

Державне регулювання у сфері містобудування полягає в:

- плануванні територій на загальнодержавному, регіональному та місцевому рівнях;
- аналізі стану містобудування, прогнозуванні його розвитку;
- підготовці, затвердженні та реалізації державних, регіональних і місцевих містобудівних програм, містобудівної документації, регіональних та місцевих правил забудови;

- координації взаємодії суб'єктів містобудівної та архітектурної діяльності;

- наданні вимог щодо урахування державних інтересів під час розроблення містобудівної документації;

- проведенні експертизи містобудівної документації та комплексної державної експертизи проектів конкретних об'єктів;

- розробці і затвердженні державних стандартів, норм і правил;

- контролі за дотриманням законодавства у сфері містобудування, державних стандартів і норм, регіональних та місцевих правил забудови населених пунктів, вимог вихідних даних, затвердженої містобудівної документації та проектів конкретних об'єктів, раціональним використанням територіальних і матеріальних ресурсів при проектуванні та будівництві;

- контролі за дотриманням вимог щодо охорони культурної спадщини та збереженням традиційного характеру середовища населених пунктів;

- ліцензування певних видів господарської діяльності у будівництві в порядку, встановленому законом.

1.3. Компетенція рад, адміністрацій та виконавчих комітетів у сфері містобудування

Компетенція Кабінету Міністрів України у сфері містобудування.

До компетенції Кабінету Міністрів України у сфері містобудування належить:

- визначення порядку здійснення державного контролю в містобудуванні;

- координація діяльності органів виконавчої влади, спеціально уповноважених органів з питань містобудування та архітектури;

- реалізації містобудівної політики України;
 - розробки державних, міждержавних, найважливіших регіональних містобудівних програм і проектів;
 - розроблення Генеральної схеми території України, схем планування окремих частин території України;
 - виконання фундаментальних і пріоритетних науково-дослідних робіт з питань містобудування, збереження традиційного характеру середовища населених пунктів та науково-реставраційних робіт;
- визначення порядку:
- розробки і затвердження державних стандартів, норм і правил у сфері містобудування;
 - ліцензування певних видів господарської діяльності у будівництві;
 - встановлення порядку проведення експертизи містобудівної документації та державної комплексної експертизи проектів конкретних об'єктів;
 - встановлення порядку надання вихідних даних для проектування об'єктів містобудування.

Компетенція Автономної Республіки Крим у сфері містобудування.

До компетенції Автономної Республіки Крим у сфері містобудування належить:

- забезпечення реалізації державної політики у сфері містобудування на території Автономної Республіки Крим у межах, визначених законодавством України;
- забезпечення розроблення регіональних, місцевих правил забудови, схеми планування території Автономної Республіки Крим та її окремих частин;
- утворення спеціально уповноважених органів з питань містобудування та архітектури, керівництво їх діяльністю;

- затвердження республіканських місцевих правил забудови населених пунктів і територій в межах законодавства України;

- організація розробки та проведення експертизи, затвердження і реалізація республіканських містобудівних програм, проектів об'єктів, що будуються за рахунок бюджету Автономної Республіки Крим;

- визначення територій, вилучення (викуп) і надання земель для містобудівних потреб;

- ліцензування спеціальних видів робіт у проектуванні та будівництві в порядку, встановленому законодавством;

- організація науково-дослідних та інших спеціальних видів робіт щодо комплексного розвитку території республіки;

- здійснення державного контролю у сфері містобудування;

- організація проведення робіт, пов'язаних з прийняттям в експлуатацію закінчених будівництвом об'єктів у порядку, встановленому законодавством;

- організація охорони, реставрації та використання пам'яток архітектури і містобудування;

- встановлення та зміна меж населених пунктів відповідно до законодавства щодо комплексного розвитку території республіки;

- врахування інтересів відповідних територіальних громад при вирішенні питань планування територій на регіональному рівні.

Компетенція обласних і районних рад у сфері містобудування.

До компетенції обласних і районних рад у сфері містобудування на їх території належить:

- визначення територій, вилучення (викуп) і надання земель для містобудівних потреб відповідно до законодавства;
- забезпечення розроблення та затвердження схем планування територій, містобудівних програм відповідно області чи району;
 - затвердження регіональних містобудівних програм;
 - підготовка обґрунтування затвердження місцевих правил забудови селищ і сільських населених пунктів у межах чинного законодавства відповідно до закону;
 - встановлення та зміна меж населених пунктів.

До компетенції обласної ради належить затвердження регіональних, місцевих правил забудови населених пунктів та територій області (крім міст обласного значення).

Компетенція сільських, селищних, міських рад у сфері містобудування.

До компетенції сільських, селищних, міських рад у сфері містобудування на їх території належить:

- затвердження відповідно до законодавства місцевих містобудівних програм, генеральних планів відповідних населених пунктів, іншої містобудівної документації;
- визначення територій, вибір, вилучення (викуп) і надання земель для містобудівних потреб, внесення пропозицій щодо встановлення і зміни меж населених пунктів відповідно до закону.

Крім цього сільські, селищні, міські ради затверджують місцеві правила забудови окремих частин населених пунктів або окремі розділи місцевих правил забудови, вносять зміни у зазначені документи за поданням спеціально уповноважених органів містобудування та архітектури відповідно до законодавства. Міські ради також утворюють спеціально уповноважені органи з питань містобудування і архітектури.

Міські ради, крім міст Києва та Севастополя, також утворюють спеціально уповноважені органи з питань містобудування та архітектури.

Сільські, селищні і міські ради можуть делегувати питання, що належать до їх компетенції, виконавчим органам або відповідним місцевим державним адміністраціям.

Компетенція місцевих державних адміністрацій в сфері містобудування.

До компетенції місцевих державних адміністрацій в сфері містобудування належить прийняття рішень щодо:

- реалізації державної політики у сфері містобудування на відповідній території;
- планування території на відповідному рівні;
- підготовки пропозицій до програм соціально-економічного розвитку відповідної території;
- формування спеціально уповноважених органів з питань містобудування та архітектури, керівництво їх діяльністю;
- інформування населення про плани розміщення найважливіших містобудівних, промислових, енергетичних і транспортних комплексів;
- забезпечення охорони культурної спадщини;
- моніторингу забудови та іншого використання територій.

До компетенції обласної державної адміністрації належить прийняття рішень щодо:

- сприяння узгодженню інтересів територіальних громад у разі виникнення розбіжностей при вирішенні питань планування території на відповідному рівні;
- організації розроблення і подання на затвердження відповідних рад обласних містобудівних програм, схем планування території області;

розгляду пропозицій по встановленню та зміні меж сіл, селищ і підготовка висновків щодо їх затвердження;

- розроблення та подання на затвердження регіональних правил забудови;

- здійснення державного контролю за використанням земель, визначених для містобудівних потреб, участі у проведенні грошової оцінки земель державної власності в населених пунктах на території області (крім міст обласного значення);

- організації підготовки комплексних висновків щодо інвестиційних містобудівних програм;

- організації експертизи містобудівної документації для територій і населених пунктів області (крім міст Києва, Севастополя та обласних центрів) у порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України;

- здійснення державного контролю за дотриманням містобудівного законодавства, затвердженої містобудівної документації при плануванні та забудові відповідних територій і в разі виявлення порушень - зупинення такого будівництва в порядку, встановленому законом;

- здійснення делегованих повноважень місцевих рад, пов'язаних з прийняттям в експлуатацію закінчених будівництвом об'єктів, у порядку, встановленому законодавством.

До компетенції Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій належать також організація розробки та експертизи містобудівної документації, підготовка її до затвердження, крім випадків, передбачених законами.

Компетенція виконавчих органів сільських, селищних, міських рад у сфері містобудування.

До компетенції виконавчих органів сільських, селищних, міських рад у сфері містобудування належать:

визначення згідно з рішенням відповідної ради території, вибір, вилучення (викуп) і надання земельних ділянок для містобудівних потреб, визначених містобудівною документацією;

- встановлення в межах своїх повноважень на відповідній території режиму використання та забудови земель, на яких передбачена перспективна містобудівна діяльність;

- надання відповідно до закону дозволу на будівництво об'єктів містобудування незалежно від форми власності у разі делегування їм таких повноважень відповідними радами;

- забезпечення в установленому законодавством порядку розробки і подання на затвердження відповідних рад місцевих містобудівних програм, генеральних планів, детальних планів, планів червоних ліній, місцевих правил забудови населених пунктів;

- проведення робіт з прийняття в експлуатацію закінчених будівництвом об'єктів у порядку, встановленому законодавством;

- організація охорони культурної спадщини;

- організація робіт, пов'язаних із створенням і веденням містобудівного кадастру населених пунктів;

- забезпечення в установленому законом порядку державного контролю за дотриманням законодавства, затвердженої містобудівної документації під час планування та забудови відповідних територій; зупинення у випадках, передбачених законом, будівництва, яке проводиться з порушенням містобудівної документації та проектів окремих об'єктів, а також може заподіяти шкоду навколишньому природному середовищу;

- здійснення контролю за забезпеченням надійності та безпечності експлуатації будинків і споруд незалежно від форми власності в районах, що зазнають впливу небезпечних природних і техногенних явищ та процесів.

Виконавчі органи міських рад у містах обласного значення забезпечують надання замовнику вихідних даних (архітектурно-планувального завдання, завдання на проектування і технічних умов) для проектування об'єктів архітектури.

Компетенція спеціально уповноважених органів у сфері містобудування.

Компетенція центрального спеціально уповноваженого органу з питань містобудування та архітектури визначається положенням, яке затверджується відповідно до закону.

Компетенція спеціально уповноваженого органу з питань містобудування та архітектури Автономної Республіки Крим визначається положенням, яке затверджується Радою міністрів Автономної Республіки Крим.

Компетенція спеціально уповноважених органів з питань містобудування та архітектури місцевих державних адміністрацій визначається місцевими державними адміністраціями на основі типових положень, які затверджуються Кабінетом Міністрів України.

Компетенція спеціально уповноважених органів містобудування та архітектури виконавчих органів міських рад міст обласного значення визначається відповідними виконавчими органами рад.

Окремі функції органів з питань містобудування та архітектури визначаються законодавством.

1.4. Державні стандарти, норми і правила у сфері містобудування. Містобудівна документація

Державні стандарти, норми і правила.

Державні стандарти, норми і правила встановлюють комплекс якісних та кількісних показників і вимог, які

регламентують розробку і реалізацію містобудівної документації, проєктів конкретних об'єктів з урахуванням соціальних, природно-кліматичних, гідрогеологічних, екологічних та інших умов і спрямовані на забезпечення формування повноцінного життєвого середовища та якнайкращих умов життєдіяльності людини.

Державні стандарти, норми і правила щодо планування, забудови та іншого використання територій, проєктування і будівництва об'єктів містобудування розробляються і затверджуються спеціально уповноваженим центральним органом виконавчої влади з питань містобудування та архітектури, іншими центральними органами виконавчої влади в порядку, визначеному законом.

Фінансування робіт з розроблення державних стандартів, норм і правил здійснюється за рахунок коштів Державного бюджету України.

Містобудівна документація.

Містобудівна документація - затвержені текстові і графічні матеріали, якими регулюється планування, забудова та інше використання територій.

Містобудівна документація є основою для:

- вирішення питань раціонального використання територій, регулювання розселення;
- підготовки обгрунтованих пропозицій щодо встановлення та зміни меж населених пунктів;
- підготовки вихідних даних для розробки землевпорядної документації;
- вирішення питань щодо розташування та проєктування нового будівництва, здійснення реконструкції, реставрації, капітального ремонту об'єктів містобудування та упорядкування територій;
- вирішення питань вибору, вилучення (викупу), надання у власність чи користування земель для містобудівних потреб.

Розробка містобудівної документації здійснюється проектними організаціями, іншими юридичними особами, які мають ліцензії на виконання відповідних робіт, що видаються в порядку, встановленому законодавством.

Види, склад, порядок розробки та затвердження містобудівної документації визначаються законодавством. Порядок проведення експертизи містобудівної документації визначається Кабінетом Міністрів України.

Зміни до містобудівної документації вносяться рішенням органу, який затвердив містобудівну документацію, за поданням відповідного спеціально уповноваженого органу з питань містобудування та архітектури.

Реалізація містобудівної документації.

Реалізація містобудівної документації полягає у впровадженні рішень відповідних органів державної влади, органів влади Автономної Республіки Крим та органів місцевого самоврядування при плануванні відповідних територій, комплексній забудові та реконструкції населених пунктів, проектуванні та будівництві об'єктів житлово-цивільного і виробничого призначення, систем транспортного та інженерного забезпечення, впорядкуванні і благоустрої територій.

Будівництво об'єктів містобудування незалежно від форм власності здійснюється з дозволу відповідних рад. Це право ради можуть делегувати відповідним виконавчим органам.

Закінчені будівництвом об'єкти підлягають прийняттю в експлуатацію в порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України.

Експлуатація не прийнятих у встановленому законодавством порядку об'єктів забороняється.

Забезпечення сталого розвитку населених пунктів та екологічної безпеки територій при здійсненні планування і забудови територій.

При розробці та реалізації містобудівної документації суб'єкти містобудівної діяльності зобов'язані дотримуватись основних завдань та заходів щодо забезпечення сталого розвитку населених пунктів та екологічної безпеки територій.

Сталий розвиток населених пунктів передбачає соціально, економічно і екологічно збалансований їх розвиток, спрямований на створення економічного потенціалу, повноцінного життєвого середовища для сучасного та наступних поколінь на основі раціонального використання ресурсів, технологічного переоснащення і реструктуризації підприємств, удосконалення соціальної, виробничої, транспортної, комунікаційно-інформаційної, інженерної інфраструктури.

Екологічна безпека територій передбачає дотримання встановлених природоохоронним законодавством вимог щодо охорони навколишнього природного середовища, збереження та раціонального використання природних ресурсів, санітарно-гігієнічних вимог щодо охорони здоров'я людини, здійснення заходів для нейтралізації, утилізації, знищення або переробки всіх шкідливих речовин і відходів.

Контрольні запитання

1. Що таке містобудування?
2. Назвіть головні напрямки та вимоги до містобудівної діяльності.
3. Перелічіть об'єкти та суб'єкти містобудівної діяльності.
4. Які органи здійснюють державне регулювання у сфері містобудування?
5. Розкрийте зміст державного регулювання.

6. Компетенція Кабінету Міністрів України у сфері містобудування.

7. Компетенція Автономної Республіки Крим у сфері містобудування.

8. Компетенція обласних і районних рад у сфері містобудування.

9. Компетенція сільських, селищних, міських рад у сфері містобудування.

10. Компетенція місцевих державних адміністрацій в сфері містобудування.

11. Компетенція виконавчих органів сільських, селищних, міських рад у сфері містобудування.

12. Компетенція спеціально уповноважених органів у сфері містобудування.

13. Ким розробляються та що регламентують державні стандарти, норми і правила?

14. Що таке містобудівна документація?

15. Як відбувається реалізація містобудівної документації?

Тема 2. Земельні відносини у містобудуванні. Державний контроль у сфері містобудування

- План:
1. Регулювання земельних відносин
 2. Право на забудову
 3. Містобудівний кадастр
 4. Відповідальність за порушення

2.1. Земельні відносини у містобудуванні

Регулювання земельних відносин у містобудуванні.

Регулювання земельних відносин у містобудуванні здійснюється відповідно до земельного законодавства.

Визначення територій та використання земель для містобудівних потреб.

Визначення територій і вибір земель для містобудівних потреб здійснюється відповідно до затвердженої містобудівної документації місцевих правил забудови з урахуванням планів земельно-господарського устрою.

Землі, визначені для перспективного розвитку населених пунктів, спорудження конкретних об'єктів, до часу їх вилучення (викупу) і надання для містобудівних потреб використовуються власниками землі, землекористувачами відповідно до земельного законодавства.

Територіальні громади в особі сільських, селищних, міських рад користуються переважним правом викупу земель, будинків і споруд для містобудівних потреб, визначених містобудівною документацією для громадських потреб.

Державний контроль за використанням і забудовою земель, визначених для містобудівних потреб, забезпечення можливості здійснення на них запланованої містобудівної діяльності провадиться органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування, спеціально уповноваженими на це державними органами та їх підрозділами на місцях.

Визначення територій та вибір земель для містобудівних потреб здійснюються за погодженням спеціально уповноважених органів з питань містобудування та архітектури.

2.2. Право на забудову земельних ділянок, наданих для містобудівних потреб

Забудова земельних ділянок, що надаються для містобудівних потреб, здійснюється після виникнення права власності чи права користування земельною ділянкою у порядку, передбаченому законом, та отримання дозволу на виконання будівельних робіт.

Право на забудову (будівництво) виникає щодо земельних ділянок, визначених для містобудівних потреб містобудівною документацією, місцевими правилами забудови. Право на забудову (будівництво) полягає у можливості власника, користувача земельної ділянки здійснювати на ній у порядку, встановленому законом, будівництво об'єктів містобудування, перебудову або знесення будинків та споруд.

2.3. Містобудівний кадастр населених пунктів

Містобудівний кадастр населених пунктів призначений для забезпечення здійснення моніторингу забудови та іншого використання територій і надання суб'єктам містобудування необхідної інформації у порядку, встановленому законодавством.

Містобудівний кадастр населених пунктів містить дані плану зонування або генерального плану чи детального плану, належність територій до відповідних зон, правовий статус, допустимі види забудови та іншого використання земельних ділянок, єдині умови та обмеження забудови окремих земельних ділянок, відомості про функціональне призначення, поверховість та матеріал стін будівель, магістральні інженерні мережі, інші відомості згідно з державними будівельними нормами.

Відомості про землі в містобудівному кадастрі базуються на даних державного земельного кадастру.

Відомості про споруди в містобудівному кадастрі базуються на матеріалах топогеодезичної зйомки та технічної інвентаризації.

Містобудівний кадастр ведеться підприємствами, установами, організаціями, створеними для цього місцевими радами або їх виконавчими органами (для міст обласного значення), а в разі делегування таких повноважень - місцевими державними адміністраціями для інших населених пунктів та територій.

Порядок ведення містобудівного кадастру населених пунктів встановлюється Кабінетом Міністрів України.

2.4. Державний контроль у сфері містобудування.

Відповідальність за порушення містобудівного законодавства

Державний контроль у сфері містобудування.

Державний контроль у сфері містобудування здійснюється органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування та іншими спеціально уповноваженими на це державними органами.

Порядок здійснення державного контролю у сфері містобудування визначається законодавством.

Відповідальність за порушення містобудівного законодавства.

Особи, винні у:

- недотриманні державних стандартів, норм і правил при проектуванні і будівництві;
- проектуванні об'єктів з порушенням затвердженої у встановленому порядку містобудівної документації;
- виконанні будівельних чи реставраційних робіт без дозволу та затвердженого у встановленому порядку проекту або з відхиленням від нього;
- самовільній зміні архітектурного вигляду споруди в процесі експлуатації;
- недотриманні екологічних і санітарно-гігієнічних вимог, встановлених законодавством при проектуванні, розміщенні та будівництві об'єктів;
- прийнятті в експлуатацію об'єктів, зведених з порушенням законодавства, державних стандартів, норм і правил;

наданні інформації, що не відповідає дійсності, про умови проектування і будівництва чи у необгрунтованій відмові надати таку інформацію, - несуть відповідальність, передбачену чинним законодавством.

Законодавчими актами може бути встановлено відповідальність і за інші види порушень містобудівного законодавства.

Вирішення спорів з питань містобудування.

Спори з питань містобудування вирішуються радами у межах їх повноважень, а також судом відповідно до законодавства.

Міжнародні відносини у сфері містобудування.

Міжнародне співробітництво у сфері містобудування.

Україна бере участь у міжнародному співробітництві з питань містобудування відповідно до законодавства України.

Міжнародні договори.

Якщо міжнародним договором України встановлено інші правила, ніж ті, що містяться в законодавстві України про містобудування, то застосовуються правила міжнародного договору.

Контрольні запитання

1. Як відбувається реалізація містобудівної документації?
2. Визначення територій та використання земель для містобудівних потреб.
3. Що таке містобудівельний кадастр та які дані він містить?

4. Охарактеризуйте найпоширеніші порушення містобудівного законодавства.

Тема 3. Органи управління в містобудуванні

- План:
1. Управління архітектури та містобудування
 2. Архітектурно-містобудівна рада
 3. Державний архітектурно-будівельний контроль

3.1. Управління архітектури та містобудування

Управління архітектури та містобудування (надалі - управління) утворюється міською радою і є її виконавчим органом. Управління є підзвітним і підконтрольним міській раді, яка його утворила, підпорядковане її виконавчому комітету і міському голові. Управління в межах своєї компетенції забезпечує реалізацію державної політики у сфері містобудування, здійснює регулювання діяльності суб'єктів містобудування щодо комплексного розвитку територій, забудови міста відповідно генплану. Управління в межах повноважень, забезпечує виконання законів України „Про місцеве самоврядування в Україні”, „Про основи містобудування”, „Про архітектурну діяльність”, „Про планування і забудову територій”, постанов Верховної Ради України, указів і розпоряджень Президента України, постанов Кабінету Міністрів України, нормативних актів Держкомітету будівництва, архітектури та житлової політики України, рішень міської ради та їх виконавчого комітету, розпоряджень міського голови.

Основними завданнями управління є:

- аналіз стану містобудування на території міста, організація розробки, експертизи і подання на затвердження в установленому порядку містобудівних програм, генерального

плану, іншої містобудівної документації та правил забудови міста;

- координація діяльності суб'єктів містобудування щодо комплексного розвитку територій, планування, забудови і реконструкції міста;

- здійснення у встановленому порядку державного контролю за дотриманням законодавства, затвердженої містобудівної документації при плануванні та забудові відповідних територій; зупиненні у випадках, передбачених законом, будівництва, яке проводиться з порушенням містобудівної документації і проектів окремих об'єктів, а також може заподіяти шкоди навколишньому природному середовищу;

- внесення пропозицій виконавчому комітету щодо надання дозволу на спорудження об'єктів містобудування незалежно від форми власності;

- організація охорони, реставрації та використання пам'яток історії та культури, архітектури та містобудування, палацово-паркових, та паркових історико-культурних ландшафтів.

Управління відповідно до покладених на нього завдань:

- бере участь в реалізації державної політики у сфері містобудування та архітектури, подає до виконавчого комітету міської ради пропозиції з цих питань;

- розглядає у випадках, встановлених законодавством, пропозиції суб'єктів містобудування щодо визначення територій, вибору їх для містобудівних потреб згідно з містобудівною документацією, розробляє та подає до міськвиконкому висновки з цих питань, забезпечує контроль за використанням і забудовою зазначених територій, а також можливість провадження на них запланованої містобудівної діяльності;

- розробляє правила забудови міста та подає їх міській раді для подальшого затвердження в установленому законодавством порядку;

- бере участь у підготовці пропозицій щодо віднесення територій та об'єктів до природно-заповідного фонду загальнодержавного і місцевого значення, визначення інших територій, що підлягають особливій охороні;

- організовує створення та оновлення топографічних планів, призначених для складання генеральних планів ділянок будівництва об'єктів архітектури, підземних мереж і споруд, прив'язки будівель і споруд до ділянок будівництва, а також вирішення інших інженерних питань, проведення розмічувальних робіт (крім встановлення меж земельних ділянок в натурі), винесення в натурі осей будівель, споруд і ліній інженерних комунікацій, червоних ліній вулиць, доріг, здійснює систематизацію зазначених матеріалів, надає дозвіл на проведення інженерних вишукувань для будівництва;

- організовує ведення містобудівного кадастру населених пунктів на території міста, забезпечує з цією метою проведення виконавчих зйомок для збудованих будинків, споруд та інженерних комунікацій, поповнення топографо-геодезичних і картографічних матеріалів;

- вносить міськвиконкому пропозиції щодо прийняття згідно із законодавством рішень стосовно самовільно збудованих будинків та споруд;

- створює і веде архів містобудівної документації;

- організовує проведення в установленому порядку архітектурних та містобудівних конкурсів;

- сприяє впровадженню у проектах об'єктів архітектури прогресивних архітектурно-планувальних, конструктивних та інженерно-технічних рішень, що забезпечують ресурсозбереження, здійсненню структурної перебудови і переорієнтації виробничої будівельної бази на спорудження житла з використанням ресурсощадних технологій та конструкцій, місцевих будівельних матеріалів;

- сприяє діяльності місцевих організацій творчих спілок у сфері містобудування та архітектури;

- інформує населення через засоби масової інформації про містобудівні програми розвитку міста, розміщення найважливіших об'єктів архітектури, організовує громадське обговорення із зазначених питань;

- координує в межах своєї компетенції діяльність підприємств, установ та організацій, які виконують роботи з підготовки і комплектування вихідних даних на проектування, надають інші завдання у сфері містобудування та архітектури;

- забезпечує в установленому порядку своєчасний розгляд заяв, звернень та скарг громадян, інших суб'єктів містобудування з питань, що належать до його компетенції, та вживає відповідних заходів;

- готує замовникам архітектурно-планувальні завдання, інші вихідні дані на проектування об'єктів архітектури для нового будівництва, реконструкції, реставрації, розширення, капітального ремонту і благоустрою територій у порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України;

- погоджує проекти розміщення та архітектурні рішення об'єктів містобудування, монументального та монументально-декоративного мистецтва, зовнішньої реклами у межах своєї компетенції;

- виконує інші функції відповідно до законодавства.

Управління має право:

- скликати в установленому порядку наради, проводити семінари з питань, що належать до його компетенції;

- залучати спеціалістів інших структурних підрозділів виконавчого комітету, підприємств, установ та організацій, об'єднань громадян (за погодженням з їх керівниками) до розгляду питань, що належать до його компетенції;

- одержувати в установленому порядку від інших структурних підрозділів міськвиконкому, підприємств, установ та організацій інформацію, документи, інші матеріали, необхідні для виконання покладених на нього завдань.

В склад управління архітектури та містобудування входить інспекція державного архітектурно-будівельного контролю, діюча згідно Положення про державний архітектурно-будівельний контроль.

Управління очолює начальник, який призначається на посаду і звільняється з посади міським головою. Начальник управління за посадою є головним архітектором міста. Начальник управління має заступників, які призначаються на посаду і звільняються з посади міським головою за поданням начальника управління.

Начальник управління:

- здійснює керівництво діяльністю управління, несе персональну відповідальність перед міським головою за виконання покладених на управління завдань;

- розподіляє обов'язки між заступниками;
- розпоряджається коштами в межах асигнувань, передбачених у міському бюджеті на розвиток містобудування та архітектури і утримання апарату управління та персоналу, несе відповідальність за їх цільове використання;

- видає в межах своєї компетенції накази, організовує їх виконання;

- погоджує проектну архітектурно-будівельну документацію, яка стосується розташування, планування та зовнішнього вигляду будівель та споруд на території міста та розміщення зовнішньої реклами;

- вносить пропозиції міському голові щодо призначення на посаду і звільнення з посади працівників управління.

Для розгляду містобудівної та проектно-кошторисної документації, підготовки рекомендацій і пропозицій щодо поліпшення містобудівної діяльності та вирішення інших питань при управлінні може створюватись архітектурно-містобудівна рада з включенням до її складу представників відповідних організацій (за погодженням з ними).

Управління утримується за рахунок коштів міського бюджету, є самостійним, має розрахунковий рахунок і печатку. Управління може бути ліквідовано або реорганізовано за рішенням міської ради у встановленому законом порядку.

3.2. Архітектурно-містобудівна рада

Архітектурно-містобудівні ради створюються при місцевих органах містобудування та архітектури для професійного колегіального розгляду і обговорення містобудівних, архітектурних та інженерних проектних рішень об'єктів архітектури та містобудування і, в разі потреби, основних положень архітектурно-планувальних завдань та програм на розробку значних об'єктів архітектури та містобудування.

Архітектурно-містобудівні ради утворюються за рішеннями місцевих державних адміністрацій або виконавчих комітетів міських рад і постійно діють як дорадчий орган при: спеціально уповноваженому органі містобудування та архітектури Автономної Республіки Крим, управліннях містобудування та архітектури обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій, відділах містобудування, архітектури та житлово-комунального господарства районних державних адміністрацій, управліннях (відділах) містобудування та архітектури виконавчих комітетів міських рад.

Архітектурно-містобудівні ради здійснюють свою діяльність згідно з законодавством.

Архітектурно-містобудівні ради розглядають містобудівні та архітектурні рішення перепроєктної і проектної документації, яка розробляється на замовлення юридичних та фізичних осіб, незалежно від відомчої належності та форм власності, на території відповідної адміністративної територіальної одиниці і підлягає затвердженню.

Архітектурно-містобудівна рада розглядає і надає

рекомендації місцевим органам містобудування і архітектури, іншим органам виконавчої влади та виконавчим комітетам міських рад, замовникам (фізичним і юридичним особам) і розробникам проектної документації щодо її доопрацювання та затвердження:

- генеральних планів населених пунктів, схем планування територій та проектів детального планування територій, проектів забудови та іншої містобудівної документації;

- архітектурних, планувальних та інженерних рішень проектів об'єктів архітектури і містобудування (будинки і споруди житлово-цивільного, комунального, промислового та іншого призначення, їх комплекси, об'єкти благоустрою, садово-паркової та ландшафтної архітектури, монументального і монументально-декоративного мистецтва, території адміністративно-територіальних одиниць і населених пунктів);

- проектних пропозицій та техніко-економічних обґрунтувань на розміщення, проектування і будівництво об'єктів в історичній забудові, що має місцеву, регіональну, загальнодержавну (національну) чи світову цінність; у зонах, прилеглих до пам'яток історії, культури та природи;

- передпроектних досліджень, пов'язаних з розробленням інвестиційних програм на нове будівництво, реконструкцію існуючих об'єктів і комплексів та реставрацію пам'яток архітектури і містобудування;

- проектів міського дизайну (реклама, малі архітектурні форми тощо);

- проектів місцевих правил забудови, інших нормативно-правових актів місцевого значення у сфері містобудування та архітектури;

- архітектурно-планувальних завдань на значні об'єкти містобудування і архітектури, що розміщуються на територіях, на які не розроблено проекти детального

планування або відсутня затверджена в установленому порядку інша містобудівна документація, а також на проектування об'єктів, які розміщуються в зоні охорони пам'яток історії та культури або можуть негативно впливати на території і об'єкти природно-заповідного фонду.

На розгляд архітектурно-містобудівної ради можуть виноситись архітектурні та містобудівні рішення з метою їх попереднього погодження для подальшої розробки при проектуванні.

Архітектурно-містобудівна рада утворюється у складі голови ради, його заступників, членів ради та секретаря.

Головою архітектурно-містобудівної ради є керівник місцевого органу містобудування та архітектури.

Склад архітектурно-містобудівної ради формується з найбільш авторитетних і висококваліфікованих фахівців - архітекторів і містобудівельників, які становлять не менше половини загальної кількості членів ради, а також інженерів, будівельників, науковців, представників місцевих органів виконавчої влади та місцевого самоврядування, представників місцевих органів державного контролю, творчих спілок та інших громадських професійних організацій.

Персональний склад архітектурно-містобудівної ради формується з урахуванням рекомендацій місцевих організацій Національної спілки архітекторів України і затверджується за поданням начальника управління (відділу) містобудування та архітектури і за погодженням з місцевою організацією Національної спілки архітекторів України відповідними органами виконавчої влади або виконавчими комітетами міських рад.

У разі потреби, головою ради можуть утворюватися професійні секції з членів архітектурно-містобудівної ради за напрямками містобудівної та архітектурної діяльності (секція містобудування та архітектури, секція охорони пам'яток історії та культури, секція дизайну і благоустрою територій та інші).

Секретар архітектурно-містобудівної ради, як правило, є посадовою особою відповідного управління на сумісницьких засадах.

Для попереднього рецензування проектів, що розглядаються архітектурно-містобудівною радою, можуть залучатися не тільки члени ради, а й інші висококваліфіковані фахівці.

Архітектурно-містобудівна рада має право:

- розглядати і схвалювати містобудівні, архітектурні та інженерні проектні рішення, розроблені у відповідності до законодавства, державних будівельних стандартів, норм і місцевих правил забудови населених пунктів, затвердженої містобудівної документації;

- надавати рекомендації та висновки місцевому органу містобудування та архітектури, іншим органам виконавчої влади та виконавчим комітетам міських рад, замовникам і розробникам містобудівної, проектно-кошторисної документації щодо її погодження, доопрацювання або затвердження;

- при розгляді архітектурно-планувальних завдань вносити пропозиції органу містобудування та архітектури щодо доцільності внесення необхідних додаткових вимог або рекомендувати проведення конкурсу на планування і забудову окремої ділянки чи окремого об'єкта архітектури;

- готувати і передавати для публікації в пресі матеріали, що розглянуті на засіданнях архітектурно-містобудівної ради;

- надавати органам виконавчої влади та місцевого самоврядування і замовникам рекомендації щодо здійснення у необхідних випадках перепроєктних робіт та інших заходів з охорони пам'яток історії та культури, у тому числі містобудування, архітектури та історичної забудови.

Члени архітектурно-містобудівної ради мають право широкого та вільного обміну думками з кола питань, які розглядаються на засіданнях, ознайомлюватися з усіма матеріалами, що обговорюються, висловлювати свою точку

зору щодо рішень архітектурно-містобудівної ради та брати участь у голосуванні.

Голова архітектурно-містобудівної ради (заступник), якщо він є автором проекту, право на розробку якого здобує в результаті конкурсу і який розглядається, не має права вести засідання. Члени ради в аналогічному випадку не мають права голосувати за свій авторський проект.

Архітектурно-містобудівна рада проводить свою діяльність на основі принципу гласності та з урахуванням громадської думки.

Формою роботи архітектурно-містобудівної ради є засідання, що проводяться за планами та з порядком денним, які складаються її секретарем (секретаріатом) на основі подання замовниками (інвесторами) або (на їх доручення) розробниками проектів на погодження спеціально уповноваженим органам містобудування та архітектури.

Чергові засідання архітектурно-містобудівної ради скликаються в міру потреби, але не менше одного разу на місяць. Позачергові засідання архітектурно-містобудівної ради скликаються за рішенням її голови або на пропозицію більшості членів ради.

Включення проекту до плану розгляду архітектурно-містобудівної ради може бути здійснене за рішенням голови ради і його заступників, на пропозицію більшості членів ради, відповідних структурних підрозділів органів виконавчої влади або виконавчих комітетів міських рад, громадських організацій або за ініціативою замовника.

Засідання архітектурно-містобудівної ради вважаються правомочними за наявності не менш як 2/3 її складу.

Висновки та рекомендації архітектурно-містобудівної ради приймаються простою більшістю голосів відкритим голосуванням. З окремих питань, на вимогу членів ради або її голови, може бути проведено таємне голосування.

Проектні та інші матеріали на розгляд ради подаються замовником або (за його дорученням) проектувальником у

строк, потрібний для попереднього ознайомлення з матеріалами членів ради, рецензентів та громадськості. Термін розгляду і дата кожного засідання архітектурно-містобудівної ради визначаються головою ради або його заступниками.

Склад матеріалів, що подаються на розгляд архітектурно-містобудівної ради, повинен відповідати вимогам ДБН А.2.2-3-97 щодо складу проектної документації відповідної стадії проектування і надається у тій частині, яка погоджується місцевим органом містобудування та архітектури. Обсяг додаткових демонстраційних матеріалів, необхідних для розгляду проекту, має бути обумовлений при наданні замовнику архітектурно-планувального завдання на проектування об'єкта.

До проектних матеріалів, що подаються на розгляд обласної або міської архітектурно-містобудівної ради, слід додавати висновки відповідного районного або районного в місті спеціально уповноваженого органу містобудування та архітектури.

На засіданні архітектурно-містобудівної ради доповідачем є автор проекту, рецензент подає свої висновки або висновки групи рецензентів.

Засідання архітектурно-містобудівної ради мають бути відкритими для представників засобів масової інформації, громадських організацій та інших зацікавлених осіб.

У разі потреби, за дорученням місцевої державної адміністрації або виконавчого комітету міської ради, або голови архітектурно-містобудівної ради для врахування громадської думки перед засіданням можуть проводитись громадські обговорення окремих проектів за участю Національної спілки архітекторів України.

Висновки, зауваження і рекомендації архітектурно-містобудівної ради оформлюються протоколом, який підписується головуючим на засіданні і секретарем ради.

На бажання членів архітектурно-містобудівної ради, не згодних з прийнятим рішенням, у протоколі засідання зазначається їх особиста думка.

Термін розгляду поданої до архітектурно-містобудівної ради проектної документації встановлюється в залежності від складності та обсягів проєктованого об'єкта, але не може бути більшим одного місяця.

До протоколу архітектурно-містобудівної ради не можуть бути включені зауваження і рекомендації щодо містобудівних, архітектурних та інженерних рішень об'єкта архітектури, його внутрішнього оздоблення, інші умови і зауваження, якщо вони не впливають з положень актів законодавства, державних стандартів, будівельних норм і правил, затвердженої містобудівної документації, місцевих правил забудови населених пунктів, не зумовлені потребою збереження характеру існуючої забудови довкілля і охорони пам'яток історії і культури та вимагають унесення змін у надане замовнику архітектурно-планувальне завдання.

Зауваження, що стосуються права автора на вибір художньо-естетичних засобів вирішення творчих питань при проєктуванні, мають нести рекомендаційний характер.

У разі незгоди з загальними висновками голови ради щодо проєкту більшість членів ради або замовник можуть подати проєкт на розгляд архітектурно-містобудівної ради спеціально уповноваженого органу містобудування та архітектури вищого рівня.

Висновки архітектурно-містобудівної ради органу містобудування та архітектури вищого рівня мають бути враховані при підготуванні висновку щодо доопрацювання або затвердження проєкту відповідним місцевим органом містобудування та архітектури.

На засіданнях архітектурно-містобудівної ради органів містобудування та архітектури вищого рівня розглядаються архітектурні рішення об'єктів архітектури, авторами яких є головні архітектори (їх заступники) адміністративно-

територіальних одиниць, на території яких розташовано даний об'єкт, якщо право на його розробку отримано не за результатами архітектурного або містобудівного конкурсу.

Протокол засідання архітектурно-містобудівної ради не є документом, що засвідчує остаточне погодження містобудівних, архітектурних, інженерних та інших проектних рішень розглянутого проекту.

Висновки, зауваження та рекомендації, викладені в протоколі архітектурно-містобудівної ради, повинні бути враховані у висновку про погодження чи відхилення від погодження проекту, який складається на основі протоколу архітектурно-містобудівної ради і підписується начальником місцевого органу містобудування та архітектури або його заступником.

Лист про погодження може бути наданий:

- без зауважень, якщо таким є висновок архітектурно-містобудівної ради;
- із зауваженнями щодо доопрацювання проекту при наступній стадії проектування. При погодженні проекту спеціально — уповноважений орган містобудування та архітектури може вимагати від замовника і проектувальника внести до проекту не всі зауваження та рекомендації архітектурно-містобудівної ради, а лише ті, що стосуються потреби дотримання положень актів законодавства, державних стандартів, будівельних норм і правил, затвердженої містобудівної документації, місцевих правил забудови населених пунктів, вимог архітектурно-планувального завдання та інших вихідних даних на проектування.

Протокол архітектурно-містобудівної ради надається замовнику спільно з листом погодження проекту для керівництва при затвердженні чи доопрацюванні проекту.

3.3. Державний архітектурно-будівельний контроль

Державний архітектурно-будівельний контроль – це сукупність організаційно-технічних і правових заходів, спрямованих на забезпечення дотримання законодавства, державних стандартів, норм і правил, архітектурних вимог і технічних умов, а також положень затвердженої містобудівної документації та проектів конкретних об'єктів (далі - затвержені проектні рішення), місцевих правил забудови населених пунктів усіма суб'єктами містобудівної діяльності незалежно від форм власності під час забудови територій і населених пунктів, розміщення, будівництва, реконструкції, капітального ремонту об'єктів житлово-цивільного, виробничого та іншого призначення, реставрації архітектурних пам'яток, створення інженерної та транспортної інфраструктури, виробництва будівельних матеріалів, виробів і конструкцій.

Державний архітектурно-будівельний контроль здійснюють:

- Державна архітектурно-будівельна інспекція (Держархбудінспекція) у складі Держкоммістобудування;
- інспекції державного архітектурно-будівельного контролю у складі органів містобудування і архітектури в Автономній Республіці Крим, областях, містах Києві та Севастополі, містах обласного підпорядкування, районах.

Інспекції державного архітектурно-будівельного контролю виконують такі основні функції:

- видача забудовникам дозволів на виконання робіт з будівництва, реконструкції, реставрації та капітального ремонту (далі - будівельні роботи), реєстрація об'єктів, на яких виконуються ці роботи, у порядку, встановленому Держкоммістобудування;
- реєстрація відповідальних інженерно-технічних працівників будівельних, ремонтно-будівельних, реставраційних, проектних організацій та організацій-

замовників, які здійснюють безпосередньо керівництво будівельними роботами, технічний і авторський нагляд;

- участь у встановленому порядку в роботі комісій з прийняття в експлуатацію закінчених будівництвом об'єктів, а також у розслідуванні причин аварій на будівництві;

- здійснення вибіркової перевірки:

- відповідності розміщення об'єктів, виконання будівельних робіт, виробництва будівельних матеріалів, виробів і конструкцій законодавству, державним стандартам, нормам і правилам, архітектурним вимогам, технічним умовам, затвердженим проектним рішенням, а також місцевим правилам забудови населених пунктів;

- своєчасності та якості виконання учасниками будівництва передбачених нормативно-технічною і проектною документацією зйомок, замірів, випробувань, а також ведення необхідної виконавчої документації;

- наявності сертифікатів на будівельну продукцію;

- розгляд справ про правопорушення у сфері містобудування і прийняття відповідних рішень;

- здійснення методичного забезпечення діяльності відомчих служб контролю якості будівельних організацій і підприємств, що виготовляють будівельні матеріали, вироби і конструкції;

- аналіз та узагальнення матеріалів контролю за якістю забудови територій і населених пунктів, будівельних робіт, будівельних матеріалів, виробів і конструкцій, підготовка пропозицій відповідним органам про вдосконалення державних стандартів, норм і правил;

- контроль за дотриманням сторонами договору підряду про виконання робіт на будівництві об'єктів договірних зобов'язань та вимог, передбачених Законом України „Про майнову відповідальність за порушення умов договору підряду (контракту) про виконання робіт на будівництві об'єктів”, аналіз, узагальнення результатів контролю та інформування Держбуд про результати контролю.

контролю надається право:

- безперешкодного доступу посадових осіб на будівництво об'єктів і підприємства, що виготовляють будівельні матеріали, вироби і конструкції, незалежно від форм власності;

- давати у межах своїх повноважень замовникам, проектним і будівельним організаціям, підприємствам, що виготовляють будівельні матеріали, вироби і конструкції, обов'язкові для виконання приписи щодо усунення порушень законодавства, державних стандартів, норм і правил, архітектурних вимог, технічних умов, затверджених проектних рішень, місцевих правил забудови населених пунктів, вносити замовникам пропозиції про припинення фінансування об'єктів до усунення виявлених недоліків;

- залучати на договірних умовах незалежних експертів, спеціалізовані організації для проведення перевірок і підготовки висновків з питань, що входять до їх компетенції;

- вимагати в необхідних випадках від замовників, підрядників, виготівників будівельних матеріалів, виробів і конструкцій вибіркового розкриття окремих конструктивних елементів будинків і споруд, проведення зйомок і замірів, додаткових лабораторних та інших випробувань будівельних матеріалів, виробів і конструкцій;

- одержувати від замовників, проектних і будівельних організацій, підприємств, що виготовляють будівельні матеріали, вироби і конструкції, нормативно-технічну, проектну та іншу документацію, необхідну для виконання покладених на них функцій;

- зупиняти будівельні роботи, які не відповідають вимогам законодавства, державних стандартів, норм і правил, архітектурним вимогам, технічним умовам, затвердженим проектним рішенням, місцевим правилам забудови населених пунктів або здійснюються без дозволу на їх виконання, а також виробництво і застосування в будівництві будівельних

матеріалів, виробів і конструкцій, виготовлених з порушенням державних стандартів;

- вносити подання відповідним органам про анулювання або призупинення дії ліцензій на право здійснення спеціальних видів робіт у проектуванні та будівництві суб'єктами, які допускають грубі порушення законодавства, державних стандартів, норм і правил, архітектурних вимог, технічних умов, затверджених проектних рішень, місцевих правил забудови населених пунктів;

- безоплатно одержувати від замовників, будівельних організацій, підприємств, що виробляють будівельні матеріали, вироби і конструкції, а також органів державної статистики звітні дані про введення в дію основних фондів, реалізацію готової продукції;

- повідомляти органи державної статистики про факти порушень встановленого порядку прийняття в експлуатацію закінчених будівництвом об'єктів для виключення їх із числа введених у дію, а також про реалізацію будівельних матеріалів, виробів і конструкцій, що не відповідають вимогам державних стандартів, для виключення їх із звітності;

- складати протоколи про правопорушення у сфері містобудування та накладати штрафи відповідно до чинного законодавства.

Дії і рішення посадових осіб інспекцій державного архітектурно-будівельного контролю можуть бути оскаржені в органи, яким ці інспекції підпорядковані, або до суду.

Держархбудінспекція:

- здійснює методичне керівництво та нормативне забезпечення діяльності місцевих інспекцій державного архітектурно-будівельного контролю;

- розглядає спірні питання, що виникають у процесі державного архітектурно-будівельного контролю;

проводить вибірково перевірку дотримання встановленого порядку прийняття в експлуатацію закінчених будівництвом об'єктів.

Інспекції державного архітектурно-будівельного контролю у своїй діяльності взаємодіють з іншими спеціально уповноваженими державними органами, що здійснюють контроль за дотриманням природоохоронних, санітарно-гігієнічних, протипожежних вимог, охорони праці та інших вимог у сфері містобудування.

Інспекції державного архітектурно-будівельного контролю укомплектовуються фахівцями, які мають досвід практичної роботи у сфері містобудування.

Для узагальнення та аналізу якості будівельних робіт, будівельних матеріалів, виробів і конструкцій місцеві інспекції державного архітектурно-будівельного контролю подають до Держархбудінспекції інформацію за формою та в терміни, встановлені Держкоммістобудування.

При інспекціях державного архітектурно-будівельного контролю можуть створюватися госпрозрахункові підрозділи для здійснення на договірних умовах комплексу робіт, пов'язаних з контролем за якістю спорудження об'єктів, а також групи позаштатних інспекторів.

Відносини інспекцій державного архітектурно-будівельного контролю з юридичними особами та громадянами іноземних держав, що здійснюють будівництво на території України, регламентуються чинним законодавством, якщо інше не передбачено міжнародними договорами.

Держархбудінспекція, місцеві інспекції державного архітектурно-будівельного контролю мають печатки із зображенням Державного герба України і своїм найменуванням.

Посадові особи інспекцій державного архітектурно-будівельного контролю під час виконання своїх службових обов'язків перебувають під захистом закону. Держава

водного господарства
та інженерного будівництва

гарантує захист життя, здоров'я, честі, гідності та майна посадової особи органу державного архітектурно-будівельного контролю і членів її сім'ї від злочинних посягань та інших протиправних дій. Посадові особи інспекцій архітектурно-будівельного контролю підлягають обов'язковому державному страхуванню. Порядок та умови страхування посадових осіб інспекцій державного архітектурно-будівельного контролю визначаються Кабінетом Міністрів України.

Контрольні запитання

1. Якою ланкою влади створюється управління архітектури та містобудування?
2. Назвіть основні завдання управління.
3. Якою діяльністю займається управління архітектури та містобудування?
4. Права управління архітектури та містобудування.
5. Склад і структура упарвління.
6. Місце та завдання створення архітектурно-містобудівних рад.
7. Склад архітектурно-містобудівної ради.
8. Назвіть права та компетенцію архітектурно-містобудівної ради.
9. Процедура засідання архітектурно-містобудівної ради.
10. Які питання розглядаються на таких засіданнях?
11. Механізм упровадження рішень архітектурно-містобудівної ради.
12. Що таке державний архітектурно-будівельний контроль?
13. Які установи здійснюють державний архітектурно-будівельний контроль?
14. Основні функції та права інспекції державного архітектурно-будівельного контролю.

15. Захист і пільги посадових осіб інспекцій державного архітектурно-будівельного контролю.

Тема 4. Відповідальність за правопорушення у сфері містобудування

- План:
1. Відповідальність за правопорушення
 2. Контролюючі органи
 3. Порядок накладення штрафів
 4. Порядок стягнення штрафів

4.1. Відповідальність підприємств, їх об'єднань, установ та організацій за правопорушення у сфері містобудування

Підприємства, їх об'єднання, установи та організації (далі - підприємства) незалежно від форм власності, які здійснюють проектування, роботи по будівництву, реконструкції, реставрації та капітальному ремонту (далі - будівельні роботи), виготовляють будівельні матеріали, вироби і конструкції, а так само які є замовниками у будівництві або поєднують функції замовника і підрядчика, несуть відповідальність у вигляді штрафу за такі правопорушення:

- проведення будівельних робіт без дозволу на їх виконання або без затвердженої проектної документації - у розмірі п'ятдесяти відсотків вартості цих робіт;

- передачу проектною організацією замовнику робочої документації для будівництва, що не відповідає державним стандартам, нормам і правилам, вихідним даним на проектування об'єктів архітектури, які надані у встановленому порядку, та затвердженому проекту, - у розмірі тридцяти відсотків вартості розробленої робочої документації;

- виробництво, реалізацію або застосування в будівництві будівельних матеріалів, виробів і конструкцій, які не відповідають державним стандартам, нормам і правилам

або проектним рішенням, а так само підлягають обов'язковій сертифікації, але не пройшли її, - у розмірі двадцяти п'яти відсотків вартості реалізованої продукції;

- виконання будівельних робіт, що не відповідають державним стандартам, нормам і правилам або проектним рішенням, - у розмірі десяти відсотків вартості виконаних робіт;

- прийняття в експлуатацію об'єктів, зведених з порушенням законодавства, а так само місцевих правил забудови населених пунктів або проектних рішень, - у розмірі п'яти відсотків вартості відповідних об'єктів;

- здійснення окремих видів господарської діяльності у будівництві, що підлягають ліцензуванню відповідно до закону, без отримання у встановленому порядку ліцензії - у розмірі плати за видачу ліцензій на відповідний вид господарської діяльності у будівництві;

- ухилення від виконання або несвоєчасне виконання приписів інспекцій державного архітектурно-будівельного контролю - у розмірі п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян;

- передачу проектною організацією замовнику робочої документації для реконструкції, реставрації, капітального ремонту об'єкта архітектури, в якій передбачено внесення змін з порушенням вимог архітектурно-технічного паспорта зазначеного об'єкта, - у розмірі двадцяти п'яти відсотків вартості розробленої робочої документації;

- експлуатацію або використання будинків чи споруд після закінчення будівництва без прийняття їх державними приймальними (технічними) комісіями - у розмірі десяти відсотків вартості виконаних робіт;

- затвердження містобудівної документації з порушенням встановлених державних стандартів, норм і правил, вихідних даних на проектування - у розмірі двадцяти п'яти відсотків вартості розробленої містобудівної документації;

недотримання регіональних або місцевих правил забудови під час планування і забудови населених пунктів, режиму використання та забудови земель, на яких передбачена перспективна містобудівна діяльність, - у розмірі двадцяти п'яти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Сплата штрафів не звільняє підприємство від усунення допущених порушень і відшкодування збитків, заподіяних внаслідок порушень.

4.2. Органи, уповноважені розглядати справи про правопорушення у сфері містобудування

Справи про правопорушення, розглядаються Державною архітектурно-будівельною інспекцією України, інспекціями державного архітектурно-будівельного контролю в Автономній Республіці Крим, областях, районах, містах Києві та Севастополі, містах обласного значення (далі - інспекції державного архітектурно-будівельного контролю). Інспекції державного архітектурно-будівельного контролю здійснюють державний нагляд за додержанням підприємствами вимог містобудівної документації, місцевих правил забудови населених пунктів, державних стандартів, норм і правил при здійсненні проектування, будівельних робіт, виготовленні будівельних матеріалів, виробів і конструкцій.

Накладати штраф від імені інспекцій державного архітектурно-будівельного контролю мають право начальник Державної архітектурно-будівельної інспекції України та його заступники, начальники інспекцій державного архітектурно-будівельного контролю в Автономній Республіці Крим, областях, районах, містах Києві та Севастополі, містах обласного підпорядкування у порядку, що визначається Кабінетом Міністрів України. Розгляд справ про правопорушення при наданні фізичним особам послуг з будівництва, реконструкції, капітального ремонту та

придбанні будівельної продукції, а також застосування штрафів у цих випадках здійснюються іншими державними органами у порядку, передбаченому чинним законодавством.

4.3. Порядок накладення та стягнення штрафів за правопорушення у сфері містобудування

Штрафи накладаються інспекціями державного архітектурно-будівельного контролю (далі - інспекції) на підприємства, їх об'єднання, установи та організації, що допустили правопорушення у сфері містобудування (далі - підприємства), за результатами контрольних перевірок, а також перевірок, проведених за зверненнями зацікавлених юридичних або фізичних осіб.

Вартість виконаних з порушеннями робіт для розрахунку розміру штрафу визначається відповідно до порядку визначення вартості будівництва і проектно-вишукувальних робіт, що встановлюється Держбудом.

Підставою для розгляду справи про правопорушення у сфері містобудування є відповідний протокол, складений посадовою особою інспекції за результатами перевірки. Разом з протоколом складається припис про усунення допущених порушень. Припис складається у двох примірниках. Перший примірник припису вручається під розписку керівнику або уповноваженому представнику підприємства. Другий примірник залишається в матеріалах справи.

Протягом трьох днів після оформлення протокол, інші необхідні матеріали (висновки експертів, дані лабораторних досліджень, фотографії, відомості про попередні порушення, розрахунок розміру штрафу тощо) подаються посадовій особі інспекції, уповноваженій накладати штраф.

Питання про накладення штрафу розглядається в 15-денний термін з дня одержання протоколу про правопорушення. У разі потреби справа може розглядатися за участю представників підприємства, експертів, інших причетних осіб.

Рішення посадової особи інспекції про накладення штрафу оформляється постановою про накладення на підприємство штрафу за правопорушення у сфері містобудування. У постанові зазначається розмір штрафу, який зараховується до державного бюджету.

Порядок використання сум, спрямованих на зміцнення матеріально-технічної бази інспекцій, встановлюється Держбудом.

Постанова про накладення штрафу складається у трьох примірниках. Перший примірник постанови у 3-денний термін після її прийняття вручається під розписку керівнику або уповноваженому представнику підприємства чи надсилається поштою, про що робиться запис у справі. Другий примірник постанови в такий же термін подається державній податковій інспекції за місцем знаходження підприємства. Третій примірник залишається в інспекції, яка наклала штраф.

Підприємство повинно сплатити штраф у 15-денний термін з дня його накладення за рахунок прибутку, що залишається в розпорядженні підприємства, незалежно від наслідків фінансово-господарської діяльності. Копія документа про сплату штрафу надсилається інспекції, яка його наклала.

У разі несплати штрафу в зазначений термін він стягується інспекцією за рішенням суду (господарського суду).

Рішення про накладення штрафу може бути оскаржено до господарського суду. Про оскарження цього рішення підприємство повідомляє до настання терміну його виконання інспекцію. При цьому виконання постанови про накладення штрафу призупиняється до прийняття відповідного рішення або ухвали господарським судом.

Застосування штрафів до підприємств за правопорушення у сфері містобудування не звільняє від відповідальності посадових осіб, винних у вчиненні цих правопорушень.

Інспекції ведуть облік справ про правопорушення у сфері містобудування та контролюють виконання приписів про

усунення допущених порушень і постанов про накладення штрафів.

Контрольні запитання

1. За які правопорушення несуть відповідальність підприємства, їх об'єднання, установи та організації?
2. Які штрафи накладаються за подібні правопорушення?
3. Назвіть органи, уповноважені розглядати справи про правопорушення у сфері містобудування.
4. Які права мають посадові особи інспекцій державного архітектурно-будівельного контролю?
5. Хто із посадових осіб має повноваження накладати штрафи за правопорушення у сфері містобудування?
6. Що є підставою для розгляду справи про правопорушення у сфері містобудування?
7. Опишіть механізм накладення та стягнення штрафів за правопорушення у сфері містобудування.
8. Яким чином оскаржуються рішення у справах про правопорушення у сфері містобудування?

Тема 5. Ліцензування будівельної діяльності

- План:
1. Органи ліцензування
 2. Ліцензійні умови
 3. Одержання ліцензії

Визначення термінів.

Анулювання ліцензії - позбавлення ліцензіата органом ліцензування права на провадження певного виду господарської діяльності;

Виробництво (виготовлення) - діяльність, пов'язана з випуском продукції, яка включає всі стадії технологічного процесу, а також реалізацію продукції власного виробництва;

Господарська діяльність - будь-яка діяльність, у тому числі підприємницька, юридичних осіб, а також фізичних осіб - суб'єктів підприємницької діяльності, пов'язана з виробництвом (виготовленням) продукції, торгівлею, наданням послуг, виконанням робіт;

Ліцензіат - суб'єкт господарювання, який одержав ліцензію на провадження певного виду господарської діяльності, що підлягає ліцензуванню;

Ліцензія - документ державного зразка, який засвідчує право ліцензіата на провадження зазначеного в ньому виду господарської діяльності протягом визначеного строку за умови виконання ліцензійних умов;

Ліцензійні умови - установлений з урахуванням вимог законів вичерпний перелік організаційних, кваліфікаційних та інших спеціальних вимог, обов'язкових для виконання при провадженні видів господарської діяльності, що підлягають ліцензуванню;

Ліцензування - видача, переоформлення та анулювання ліцензій, видача дублікатів ліцензій, ведення ліцензійних справ та ліцензійних реєстрів, контроль за додержанням ліцензіатами ліцензійних умов, видача розпоряджень про усунення порушень ліцензійних умов, а також розпоряджень про усунення порушень законодавства у сфері ліцензування;

Орган ліцензування - орган виконавчої влади, визначений Кабінетом Міністрів України, або спеціально уповноважений виконавчий орган рад для ліцензування певних видів господарської діяльності;

Плата за ліцензію - разовий платіж, що вноситься суб'єктом господарювання за одержання ліцензії;

Суб'єкт господарювання - зареєстрована в установленому законодавством порядку юридична особа незалежно від її організаційно-правової форми та форми власності, яка

провадить господарську діяльність, крім органів державної влади та органів місцевого самоврядування, а також фізична особа - суб'єкт підприємницької діяльності.

5.1. Органи ліцензування

Орган ліцензування:

- забезпечує виконання законодавства у сфері ліцензування;
- затверджує спільно із спеціально уповноваженим органом з питань ліцензування ліцензійні умови провадження певного виду господарської діяльності та порядок контролю за їх додержанням;
- видає та переоформлює ліцензії, видає дублікати ліцензій на певний вид господарської діяльності, приймає рішення про визнання ліцензій недійсними;
- здійснює у межах своєї компетенції контроль за додержанням ліцензіатами ліцензійних умов;
- видає розпорядження про усунення порушень ліцензійних умов;
- анулює ліцензії на певний вид господарської діяльності;
- формує і веде ліцензійний реєстр.

Орган ліцензування, яким є центральний орган виконавчої влади, що здійснює такі повноваження, може делегувати їх своїм структурним територіальним підрозділам.

Повноваження органу ліцензування не можуть бути делеговані іншим особам, у тому числі створеним органом ліцензування.

Орган ліцензування не може доручати іншим особам визначати спроможність суб'єктів господарювання виконувати ліцензійні умови згідно з поданими документами.

Фінансування органу ліцензування здійснюється за рахунок коштів Державного бюджету України або місцевого бюджету.

5.2. Ліцензійні умови

Ліцензійні умови є нормативно-правовим актом, положення якого встановлюють кваліфікаційні, організаційні, технологічні та інші вимоги для провадження певного виду господарської діяльності.

Суб'єкт господарювання зобов'язаний провадити певний вид господарської діяльності, що підлягає ліцензуванню, відповідно до встановлених для цього виду діяльності ліцензійних умов.

У ліцензійні умови щодо видів господарської діяльності, для провадження яких необхідні спеціальні знання, включаються кваліфікаційні вимоги до працівників суб'єктів господарювання - юридичних осіб та (або) до фізичних осіб-суб'єктів підприємницької діяльності.

У разі якщо для провадження певних видів господарської діяльності, що підлягають ліцензуванню, необхідні особливі вимоги щодо будівель, приміщень, обладнання, інших технічних засобів, такі вимоги включаються до ліцензійних умов.

Ліцензійні умови та порядок контролю за їх додержанням затверджуються спільним наказом спеціально уповноваженого органу з питань ліцензування та органу ліцензування. Ліцензуванню підлягають усі види будівельної діяльності (вишукувальні та проектні роботи для будівництва, зведення несучих та огорожуючих конструкцій, будівництво та монтаж інженерних і транспортних мереж).

5.3. Одержання ліцензії

Документи, що подаються органу ліцензування для одержання ліцензії.

Суб'єкт господарювання, який має намір провадити певний вид господарської діяльності, що ліцензується, особисто або

через уповноважений ним орган чи особу звертається до відповідного органу ліцензування із заявою встановленого зразка про видачу ліцензії.

У заяві про видачу ліцензії повинні міститися такі дані:

1. відомості про суб'єкта господарювання - заявника:
 - найменування, місцезнаходження, банківські реквізити, ідентифікаційний код - для юридичної особи;
 - прізвище, ім'я, по батькові, паспортні дані (серія, номер паспорта, ким і коли виданий, місце проживання), ідентифікаційний номер фізичної особи - платника податків та інших обов'язкових платежів - для фізичної особи;
2. вид господарської діяльності, вказаний повністю або частково, на провадження якого заявник має намір одержати ліцензію.

У разі наявності у заявника філій, інших відокремлених підрозділів, які провадитимуть господарську діяльність на підставі отриманої ліцензії, у заяві зазначається їх місцезнаходження.

До заяви про видачу ліцензії додається копія свідоцтва про державну реєстрацію суб'єкта підприємницької діяльності або копія довідки про внесення до Єдиного державного реєстру підприємств та організацій України, засвідчена нотаріально або органом, який видав оригінал документа.

Для окремих видів господарської діяльності, що підлягають ліцензуванню, до заяви про видачу ліцензії також додаються документи, вичерпний перелік яких встановлюється Кабінетом Міністрів України за поданням спеціально уповноваженого органу з питань ліцензування.

Органу ліцензування забороняється вимагати від суб'єктів господарювання інші документи.

Заява про видачу ліцензії та документи, що додаються до неї, приймаються за описом, копія якого видається заявнику з відміткою про дату прийняття документів органом ліцензування та підписом відповідальної особи.

Заява про видачу ліцензії залишається без розгляду, якщо:

- заява подана (підписана) особою, яка не має на це повноважень;

- документи оформлені з порушенням вимог.

Про залишення заяви про видачу ліцензії без розгляду заявник повідомляється в письмовій формі із зазначенням підстав залишення заяви про видачу ліцензії без розгляду у строки, передбачені для видачі ліцензії.

Після усунення причин, що були підставою для винесення рішення про залишення заяви про видачу ліцензії без розгляду, заявник може повторно подати заяву про видачу ліцензії.

Рішення про видачу або відмову у видачі ліцензії.

Орган ліцензування приймає рішення про видачу ліцензії або про відмову у її видачі у строк не пізніше ніж десять робочих днів з дати надходження заяви про видачу ліцензії та документів, що додаються до заяви.

Повідомлення про прийняття рішення про видачу ліцензії або про відмову у видачі ліцензії надсилається (видається) заявникові в письмовій формі протягом трьох робочих днів з дати прийняття відповідного рішення. У рішенні про відмову у видачі ліцензії зазначаються підстави такої відмови.

Підставами для прийняття рішення про відмову у видачі ліцензії є:

- недостовірність даних у документах, поданих заявником, для отримання ліцензії;
- невідповідність заявника згідно з поданими документами ліцензійним умовам, встановленим для виду господарської діяльності, зазначеного в заяві про видачу ліцензії.

У разі відмови у видачі ліцензії на підставі виявлення недостовірних даних у документах, поданих заявником про видачу ліцензії, суб'єкт господарювання може подати до органу ліцензування нову заяву про видачу ліцензії не раніше

ніж через три місяці з дати прийняття рішення про відмову у видачі ліцензії.

У разі відмови у видачі ліцензії на підставі невідповідності заявника ліцензійним умовам, встановленим для виду господарської діяльності, вказаного в заяві про видачу ліцензії, суб'єкт господарювання може подати до органу ліцензування нову заяву про видачу ліцензії після усунення причин, що стали підставою для відмови у видачі ліцензії.

Рішення про відмову у видачі ліцензії може бути оскаржено у судовому порядку.

Відомості, які містить ліцензія.

На території України органи ліцензування використовують бланки ліцензії єдиного зразка. Бланк ліцензії єдиного зразка затверджується Кабінетом Міністрів України.

Бланки ліцензій є документами суворої звітності, мають облікову серію і номер.

У ліцензії зазначаються:

- найменування органу ліцензування, що видав ліцензію;
- вид господарської діяльності, вказаний в повному обсязі або частково, на право провадження якого видається ліцензія;
- найменування юридичної особи або прізвище, ім'я, по батькові фізичної особи - суб'єкта підприємницької діяльності;
- ідентифікаційний код юридичної особи або ідентифікаційний номер фізичної особи - платника податків та інших обов'язкових платежів;
- місцезнаходження юридичної особи або місце проживання фізичної особи - суб'єкта підприємницької діяльності;
- дата прийняття та номер рішення про видачу ліцензії;
- строк дії ліцензії;

- посада, прізвище та ініціали особи, яка підписала ліцензію;

- дата видачі ліцензії.

Ліцензія підписується керівником органу ліцензування або його заступником та засвідчується печаткою цього органу.

Контрольні запитання

1. Що таке ліцензування?
2. Назвіть органи ліцензування та опишіть сферу їх діяльності
3. Для чого існують ліцензійні цмови?
4. Які документи подаються до органу ліцензування для одержання ліцензії?
5. За яких умов заява про видачу ліцензії залишається без розгляду?
6. Опишіть механізм прийняття рішення про видачу або відмову у видачі ліцензії.
7. Які існують підстави для прийняття рішення про відмову у видачі ліцензії?
8. Які відомості містить ліцензія?

Тема 6. Видача ліцензійних документів. Нагляд і контроль у сфері ліцензування

- План:
1. Видача ліцензії
 2. Переоформлення ліцензії
 3. Видача дубліката ліцензії
 4. Нагляд і контроль

6.1. Видача ліцензії

Орган ліцензування повинен оформити ліцензію не пізніше ніж за три робочі дні з дня надходження документа, що підтверджує внесення плати за видачу ліцензії.

Орган ліцензування робить відмітку про дату прийняття документів, що підтверджують внесення заявником плати за видачу ліцензії, на копії опису, яку було видано заявнику при прийомі заяви про видачу ліцензії.

Якщо заявник протягом тридцяти календарних днів з дня направлення йому повідомлення про прийняття рішення про видачу ліцензії не подав документа, що підтверджує внесення плати за видачу ліцензії, або не звернувся до органу ліцензування для отримання оформленої ліцензії, орган ліцензування, який оформив ліцензію, має право скасувати рішення про видачу ліцензії або прийняти рішення про визнання такої ліцензії недійсною.

Строк дії ліцензії на провадження певного виду господарської діяльності встановлюється Кабінетом Міністрів України за поданням спеціально уповноваженого органу з питань ліцензування, але не може бути меншим ніж три роки.

Господарська діяльність на підставі ліцензії, виданої органом ліцензування, яким є центральний орган виконавчої влади, здійснюється на всій території України.

Господарська діяльність на підставі ліцензії, виданої органом ліцензування, яким є місцевий орган виконавчої влади або спеціально уповноважений виконавчий орган рад, здійснюється на території відповідної адміністративно-територіальної одиниці.

Для кожної філії, кожного відокремленого підрозділу ліцензіата, які провадитимуть господарську діяльність на підставі отриманої ним ліцензії, орган ліцензування видає ліцензіату засвідчені ним копії ліцензії, які реєструються в журналі обліку заяв та виданих ліцензій. Засвідчена органом ліцензування копія ліцензії є документом, що підтверджує право філії або іншого структурного підрозділу ліцензіата на

провадження певного виду господарської діяльності на підставі отриманої ліцензії.

За видачу копії ліцензії справляється плата в розмірі одного неоподаткованого мінімуму доходів громадян. Плата за видачу копії ліцензії зараховується до Державного бюджету України.

У разі створення у ліцензіата нової філії, іншого нового відокремленого підрозділу, які провадитимуть вид господарської діяльності, згідно з отриманою ліцензією, ліцензіат повинен подати до органу ліцензування заяву встановленого зразка про видачу копії ліцензії, а також необхідні документи.

У разі ліквідації філії, іншого відокремленого підрозділу ліцензіата, які провадили господарську діяльність згідно з отриманою ліцензією, або у разі припинення провадження філією, іншим відокремленим підрозділом ліцензіата господарської діяльності згідно з отриманою ліцензією ліцензіат зобов'язаний протягом семи робочих днів з дати ліквідації такої філії або іншого відокремленого підрозділу або з дати припинення діяльності такою філією або іншим відокремленим підрозділом подати до органу ліцензування відповідне повідомлення в письмовій формі. Орган ліцензування повинен внести відповідні зміни до ліцензійного реєстру не пізніше наступного робочого дня з дати надходження такого повідомлення.

У разі, коли ліцензіат має намір провадити зазначений в ліцензії вид господарської діяльності після закінчення строку її дії, він повинен отримати нову ліцензію.

Нова ліцензія видається органом ліцензування не раніше ніж в останній робочий день дії попередньо виданої ліцензії.

Ліцензіат не може передавати ліцензію або її копію іншій юридичній або фізичній особі для провадження господарської діяльності.

Плата за видачу ліцензій.

За видачу ліцензії справляється плата, розмір та порядок зарахування якої до Державного бюджету України встановлюються Кабінетом Міністрів України.

Плата за видачу ліцензії вноситься після прийняття рішення про видачу ліцензії. Десять відсотків коштів, що надходять до Державного бюджету України як плата за видачу ліцензії, зараховуються до спеціального фонду Державного бюджету України і використовуються на відшкодування витрат, пов'язаних з веденням Єдиного ліцензійного реєстру та виготовленням бланків ліцензій.

6.2. Переоформлення ліцензії

Підставами для переоформлення ліцензії є:

- зміна найменування юридичної особи (якщо зміна найменування не пов'язана з реорганізацією юридичної особи) або прізвища, ім'я, по батькові фізичної особи - суб'єкта підприємницької діяльності;
- зміна місцезнаходження юридичної особи або місця проживання фізичної особи - суб'єкта підприємницької діяльності;
- зміни, пов'язані з провадженням ліцензіатом певного виду господарської діяльності.

У разі виникнення підстав для переоформлення ліцензії ліцензіат зобов'язаний протягом десяти робочих днів подати органу ліцензування заяву про переоформлення ліцензії разом з ліцензією, що підлягає переоформленню, та відповідними документами або їх нотаріально засвідченими копіями, які підтверджують зазначені зміни.

Орган ліцензування протягом трьох робочих днів з дати надходження заяви про переоформлення ліцензії та документів, що додаються до неї, зобов'язаний видати переоформлену на новому бланку ліцензію з урахуванням змін, зазначених у заяві про переоформлення ліцензії.

У разі переоформлення ліцензії у зв'язку із змінами, пов'язаними з провадженням ліцензіатом певного виду господарської діяльності, якщо ця зміна пов'язана з намірами ліцензіата розширити свою діяльність, ліцензія переоформляється в порядку і в строки, передбачені для видачі ліцензії.

Одночасно з переоформленою на новому бланку ліцензією орган ліцензування на підставі даних ліцензійного реєстру безкоштовно видає ліцензіату засвідчені ним копії такої ліцензії.

У разі переоформлення ліцензії орган ліцензування приймає рішення про визнання недійсною ліцензії, що була переоформлена, з внесенням відповідних змін до ліцензійного реєстру не пізніше наступного робочого дня.

Строк дії переоформленої ліцензії не може перевищувати строку дії, зазначеного в ліцензії, що переоформлялася.

За переоформлення ліцензії справляється плата в розмірі п'яти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян. Плата за переоформлення ліцензії зараховується до Державного бюджету України.

Ліцензіат, який подав заяву та відповідні документи про переоформлення ліцензії, може провадити свою діяльність на підставі довідки про прийняття заяви про переоформлення ліцензії на провадження певного виду господарської діяльності, яка видається органом ліцензування у разі подання заяви про переоформлення ліцензії.

Зміна даних, зазначених у документах, що додавалися до заяви про видачу ліцензії.

Ліцензіат зобов'язаний повідомляти орган ліцензування про всі зміни даних, зазначених у документах, що додавалися до заяви про видачу ліцензії. У разі виникнення таких змін ліцензіат зобов'язаний протягом десяти робочих днів подати до органу ліцензування відповідне повідомлення в письмовій

формі, разом з документами або їх нотаріально засвідченими копіями, які підтверджують зазначені зміни.

На підставі документів, поданих ліцензіатом до органу ліцензування, орган ліцензування може прийняти рішення про анулювання ліцензії.

Підставою для прийняття рішення про анулювання ліцензії є неможливість ліцензіата згідно з поданими документами забезпечити виконання ліцензійних умов, встановлених для виду господарської діяльності, на який видана ліцензія.

6.3. Видача дубліката ліцензії

Підставами для видачі дубліката ліцензії є:

- втрата ліцензії;
- пошкодження ліцензії.

У разі втрати ліцензії ліцензіат зобов'язаний звернутися до органу ліцензування із заявою про видачу дубліката ліцензії, до якої додається документ, що засвідчує внесення плати за видачу дубліката ліцензії.

Якщо бланк ліцензії непридатний для користування внаслідок його пошкодження, ліцензіат подає відповідному органу ліцензування:

- заяву про видачу дубліката ліцензії;
- непридатну для користування ліцензію;
- документ, що підтверджує внесення плати за видачу дубліката ліцензії.

Строк дії дубліката ліцензії не може перевищувати строку дії, який зазначався у втраченій або пошкодженій ліцензії.

Ліцензіат, який подав заяву та відповідні документи для видачі дубліката ліцензії замість втраченої або пошкодженої, може провадити свою діяльність на підставі довідки про подання заяви про видачу дубліката ліцензії на провадження певного виду господарської діяльності, яка видається органом ліцензування у разі подання заяви про видачу дубліката ліцензії.

Орган ліцензування зобов'язаний протягом трьох робочих днів з дати одержання заяви про видачу дубліката ліцензії видати заявникові дублікат ліцензії замість втраченої або пошкодженої.

У разі видачі дубліката ліцензії замість втраченої або пошкодженої орган ліцензування приймає рішення про визнання недійсною ліцензії, що була втрачена або пошкоджена, з внесенням відповідних змін до ліцензійного реєстру не пізніше наступного робочого дня.

За видачу дубліката ліцензії замість втраченої або пошкодженої ліцензії справляється плата у розмірі п'яти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян. Плата за видачу дубліката ліцензії зараховується до Державного бюджету України.

Ліцензійні справи та ліцензійний реєстр.

Орган ліцензування після надходження заяви про видачу ліцензії формує ліцензійну справу щодо кожного суб'єкта, в якій зберігаються документи, що подаються суб'єктом господарювання для видачі, переоформлення ліцензії, видачі дублікатів ліцензії, документи, пов'язані із зміною даних в документах, що додаються до заяви про видачу ліцензії, а також копії рішень органу ліцензування про видачу, переоформлення та анулювання ліцензії, про видачу дублікатів ліцензії, розпорядження про усунення порушень ліцензійних умов.

Орган ліцензування фіксує дату надходження документів у журналі обліку заяв та виданих ліцензій. Журнал обліку заяв та виданих ліцензій ведеться на кожний вид господарської діяльності, що підлягає ліцензуванню.

Журнал обліку заяв і виданих ліцензій повинен містити відомості про заявника, дату надходження заяви на видачу ліцензії, номер та дату прийняття рішення про видачу ліцензії

або про відмову у її видачі, а також відомості про видачу копій ліцензії.

При видачі ліцензії у журналі обліку заяв та виданих ліцензій зазначаються дата видачі ліцензії, прізвище заявника, якого ознайомлено з ліцензійними умовами провадження певного виду господарської діяльності, що засвідчується його підписом.

Орган ліцензування несе відповідальність за зберігання ліцензійної справи.

Орган ліцензування формує і веде ліцензійний реєстр з певного виду господарської діяльності.

До ліцензійного реєстру заносяться:

- відомості про суб'єкта господарювання - ліцензіата;
- відомості про орган ліцензування, який видав ліцензію;
- вид господарської діяльності згідно з виданою ліцензією;
- дата прийняття рішення про видачу ліцензії та номер рішення;
- серія та номер ліцензії;
- строк дії ліцензії;
- відомості про переоформлення ліцензії, видачу дубліката ліцензії, видачу копій ліцензії;
- підстави, дата і номер розпорядження про необхідність усунення порушень ліцензійних умов;
- підстави, дата і номер рішення про анулювання ліцензії;
- підстави, дата і номер рішення про визнання ліцензії недійсною.

Спеціально уповноважений орган з питань ліцензування веде Єдиний ліцензійний реєстр, який містить відомості ліцензійних реєстрів та ідентифікаційні коди органів ліцензування.

Інформація, яка міститься в Єдиному ліцензійному реєстрі та ліцензійних реєстрах, є відкритою. За користування їх

даними справляється плата, яка зараховується до Державного бюджету України.

Порядок формування, ведення та користування ліцензійними реєстрами, порядок надання відомостей з ліцензійних реєстрів до Єдиного ліцензійного реєстру визначається Кабінетом Міністрів України.

Органи державної влади звільняються від плати за користування даними Єдиного ліцензійного реєстру та ліцензійних реєстрів.

6.4. Нагляд і контроль у сфері ліцензування

Контроль за додержанням ліцензіатами ліцензійних умов здійснюють органи ліцензування та спеціально уповноважений орган з питань ліцензування в межах своїх повноважень шляхом проведення планових і позапланових перевірок.

Планові перевірки дотримання ліцензіатом ліцензійних умов проводяться не частіше одного разу на рік.

Позапланові перевірки здійснюють органи ліцензування або спеціально уповноважений орган з питань ліцензування лише на підставі надходження до них у письмовій формі заяви (повідомлення) про порушення ліцензіатом ліцензійних умов або з метою перевірки виконання розпоряджень про усунення порушень ліцензійних умов.

Ліцензіат під час перевірки дотримання ним ліцензійних умов надає всі необхідні для проведення перевірки документи та забезпечує умови для її проведення.

Орган, що здійснює перевірку, за результатами перевірки складає акт у двох примірниках. Один примірник акта видається керівнику суб'єкта, який перевірявся, другий - зберігається органом, який здійснив перевірку.

Орган ліцензування або спеціально уповноважений орган з питань ліцензування не пізніше десяти робочих днів з дати складання акта перевірки порушень ліцензійних умов видає

розпорядження про усунення порушень ліцензійних умов або орган ліцензування приймає рішення про анулювання ліцензії.

Ліцензіат, який одержав розпорядження про усунення ним порушень ліцензійних умов, зобов'язаний в установлений у розпорядженні строк подати органу, який видав це розпорядження, інформацію про усунення порушень.

Державні контролюючі органи та органи місцевого самоврядування у разі виявлення порушень ліцензійних умов зобов'язані повідомити про ці порушення орган ліцензування.

Анулювання ліцензії.

Підставами для анулювання ліцензії є:

- заява ліцензіата про анулювання ліцензії;
- акт про повторне порушення ліцензіатом ліцензійних умов;
- рішення про скасування державної реєстрації суб'єкта господарювання;
- нотаріально засвідчена копія свідоцтва про смерть фізичної особи - суб'єкта підприємницької діяльності;
- акт про виявлення недостовірних відомостей у документах, поданих суб'єктом господарювання для одержання ліцензії;
- акт про встановлення факту передачі ліцензії або її копії іншій юридичній або фізичній особі для провадження господарської діяльності;
- акт про встановлення факту неподання в установлений строк повідомлення про зміну даних, зазначених в документах, що додавалися до заяви про видачу ліцензії;
- акт про невиконання розпорядження про усунення порушень ліцензійних умов;
- неможливість ліцензіата забезпечити виконання ліцензійних умов, встановлених для певного виду господарської діяльності.

Орган ліцензування приймає рішення про анулювання ліцензії протягом десяти робочих днів з дати встановлення підстав для анулювання ліцензії, яке вручається (надсилається) ліцензіату із зазначенням підстав анулювання не пізніше трьох робочих днів з дати його прийняття.

Розгляд питань про анулювання ліцензії на підставі акта про встановлення факту неподання в установлений строк повідомлення про зміну даних, зазначених у документах, що додавалися до заяви про видачу ліцензії; акта про виявлення недостовірних відомостей у документах, поданих суб'єктом господарювання для одержання ліцензії; акта про встановлення факту передачі ліцензії іншій юридичній або фізичній особі для провадження господарської діяльності; акта про невиконання розпорядження про усунення порушень ліцензійних умов здійснюється органом ліцензування з обов'язковим запрошенням ліцензіата або його представників.

Рішення про анулювання ліцензії набирає чинності через десять днів з дня його прийняття.

Якщо ліцензіат протягом цього часу подає скаргу до експертно-апеляційної ради, дія даного рішення органу ліцензування зупиняється до прийняття відповідного рішення спеціально уповноваженого органу з питань ліцензування.

Запис про дату та номер рішення про анулювання ліцензії вноситься до ліцензійного реєстру не пізніше наступного робочого дня після набрання чинності рішенням про анулювання ліцензії.

У разі анулювання ліцензії на підставі акта про повторне порушення ліцензіатом ліцензійних умов, акта про встановлення факту неподання в установлений строк повідомлення про зміну даних, зазначених у документах, що додавалися до заяви про видачу ліцензії, акта про виявлення недостовірних відомостей у документах, поданих суб'єктом господарювання для одержання ліцензії, акта про встановлення факту передачі ліцензії іншій юридичній або фізичній особі для провадження господарської діяльності,

акта про невиконання розпорядження про усунення порушень ліцензійних умов суб'єкт господарювання може одержати нову ліцензію на право провадження цього виду господарської діяльності не раніше ніж через рік з дати прийняття рішення органу ліцензування про анулювання попередньої ліцензії.

Рішення про анулювання ліцензії може бути оскаржено у судовому порядку.

Контрольні запитання

1. Опишіть механізм видачі ліцензії.
2. На якій території здійснюється господарська діяльність на підставі виданої ліцензії?
3. Для чого і у яких випадках видається копія ліцензії?
4. Яка процедура видачі копії ліцензії?
5. Плата за видачу ліцензії.
6. Як переоформити ліцензію? Що є підставою для її переоформлення?
7. Видача дубліката ліцензії
8. Для чого існують ліцензійні справи та ліцензійний реєстр?
9. Хто і як здійснює нагляд і контроль у сфері ліцензування?
10. Підстави і процес анулювання ліцензії.

Тема 7. Ліцензійні умови провадження будівельної діяльності

- План:
1. Вимоги для вишукувальних робіт
 2. Вимоги для проектних робіт
 3. Вимоги для будівельних робіт

Загальні положення.

Ліцензійні умови провадження будівельної діяльності (вишукувальні та проектні роботи для будівництва, зведення несучих та огорожуючих конструкцій, будівництво та монтаж інженерних і транспортних мереж) (далі -будівельна діяльність) встановлюють кваліфікаційні, організаційні, технологічні та інші вимоги провадження будівельної діяльності.

Ліцензійні умови є обов'язковими для суб'єктів господарювання.

Реалізацію державної політики у сфері ліцензування будівельної діяльності здійснюють:

- Держпідприємство України, а також:
- Держбуд України, який здійснює ліцензування суб'єктів господарської діяльності, що провадять (мають намір провадити) будівельну діяльність на території України, за межами України відповідно до Угоди про взаємне визнання ліцензій, які видаються ліцензійними органами держав - учасниць СНД, а також спільних підприємств та підприємств з іноземними інвестиціями;
- Рада міністрів Автономної Республіки Крим, обласні, Київська та Севастопольська міські державні адміністрації, які здійснюють ліцензування суб'єктів господарської діяльності, що провадять будівельну діяльність у межах відповідних адміністративно-територіальних одиниць.

7.1. Вимоги до провадження господарської діяльності з виконання вишукувальних робіт для будівництва

Суб'єкти господарювання здійснюють діяльність з виконання вишукувальних робіт для будівництва за таких умов:

Організаційних:

- наявність організаційно-функціональної структури підприємства розподілом обов'язків, повноважень та відповідальності посадових осіб;

- укомплектованість підприємства інженерно-технічними працівниками і робітниками необхідних професій та кваліфікації;

- наявність фонду діючих державних (міждержавних) стандартів, інших нормативних документів та нормативно-правових актів, згідно з переліком чинних в Україні нормативних документів у галузі будівництва, затвердженим наказом Держбуду України;

- наявність метрологічного забезпечення робіт;

- впроваджені системи якості продукції суб'єкта господарювання згідно з вимогами ДСТУ ISO серії 9000 на польових, лабораторних та камеральних роботах.

Кваліфікаційних:

- до керівника підприємства: повна або базова вища освіта відповідного напрямку підготовки (магістр, спеціаліст або бакалавр). Стаж роботи за професією для магістра або спеціаліста не менше 2 років, бакалавра - не менше 3 років;

- до інженера-геолога: повна вища освіта відповідного напрямку підготовки (магістр, спеціаліст). Стаж роботи за професією для магістра не менше 8 років, спеціаліста - не менше 10 років;

- до інженера-геодезиста (топограф): повна вища освіта відповідного напрямку підготовки. Стаж роботи за професією для магістра 8 років, спеціаліста - 10 років;

- до інженера-гідрогеолога: повна вища освіта відповідного напрямку підготовки. Стаж роботи за професією для магістра - 8 років, для спеціаліста - 10 років.

Технологічних:

- виконання робіт здійснювати згідно з діючими в Україні нормативно-технічними документами (ДБН, СНиП, ГОСТ, ТУ);

- дотримуватися вимог із забезпечення охорони навколишнього середовища відповідно до ДСТУ ISO серії 14000;

- дотримуватися вимог із забезпечення техніки безпеки та охорони праці.

7.2. Вимоги до провадження господарської діяльності з виконання проектних робіт для будівництва

Суб'єкти господарювання здійснюють діяльність з виконання проектних робіт для будівництва за таких умов:

Організаційних:

- наявність організаційно-функціональної структури підприємства з розподілом обов'язків, повноважень та відповідальності посадових осіб;

- укомплектованість підприємства інженерно-технічними працівниками і працівниками необхідних професій та кваліфікації;

- укомплектованість підприємства обчислювальною, розмножувальною та організаційною технікою, відповідним програмним забезпеченням, необхідним для провадження виробничого процесу;

- наявність інформаційного забезпечення процесу розробки проектної документації, можливості оперативного внесення змін та доповнень до проектної документації; нормативних умов обліку та збереження проектної документації, ефективного нормоконтролю, який забезпечує повноту та комплектність проектної документації;

- наявність фонду діючих державних (міждержавних) стандартів, інших нормативних документів та нормативно-правових актів, згідно з переліком чинних в Україні нормативних документів у галузі будівництва, затвердженим наказом Держбуду України;

впровадження системи якості продукції суб'єкта господарювання на всіх етапах її виробництва згідно з вимогами ДСТУ ISO серії 9000.

Кваліфікаційних:

- до керівника підприємства: повинен мати повну або базову вищу освіту відповідного напрямку підготовки (магістр, спеціаліст, бакалавр). Стаж роботи за професією для магістра або спеціаліста не менше 2 років, бакалавра - не менше 3 років;

- до головного інженера: повинен мати повну вищу освіту відповідного напрямку підготовки (магістр, спеціаліст). Стаж роботи за професією керівників нижчого рівня для магістра не менше 2 років, спеціаліста - не менше 3 років;

- до головного архітектора: повинен мати повну вищу освіту відповідного напрямку підготовки (магістр, спеціаліст). Стаж роботи за професією керівників нижчого рівня для магістра не менше 2 років, спеціаліста - не менше 3 років;

- до головного архітектора проекту, головного інженера проекту: повинен мати повну вищу освіту відповідного напрямку підготовки (магістр, спеціаліст). Стаж за професією керівників нижчого рівня для магістра не менше 2 років, спеціаліста - не менше 3 років.

Технологічних:

- виконання робіт здійснювати згідно з діючими в Україні нормативно-технічними документами (ДБН, СНиП, ГОСТ, ТУ);

- дотримуватися вимог із забезпечення охорони навколишнього середовища відповідно до ДСТУ ISO серії 14000;

- дотримуватися вимог із забезпечення техніки безпеки та охорони праці.

7.3. Вимоги до провадження господарської діяльності із зведення несучих та огорожуючих конструкцій, будівництва та монтажу інженерних і транспортних мереж

Суб'єкти господарювання здійснюють будівельну діяльність за таких умов:

Організаційних:

- наявність організаційно-функціональної структури підприємства з розподілом обов'язків, повноважень та відповідальності посадових осіб;

- укомплектованість підприємства інженерно-технічними працівниками і робітниками необхідних професій та кваліфікації;

- наявність фонду діючих державних (міждержавних) стандартів, інших нормативних документів та нормативно-правових актів, згідно з переліком чинних в Україні нормативних документів у галузі будівництва, затвердженим наказом Держбуду України;

- наявність засобів вимірювань, методик, інструкцій, які необхідні для перевірки встановлених параметрів продукції і технологічних операцій;

- забезпечення своєчасного оформлення та ведення виробничої та виконавчої документації, передбаченої ДБН, ДСТУ, СНиП на конкретні види робіт;

- впровадження системи якості продукції суб'єкта господарювання на всіх етапах її виробництва згідно з ДСТУ ISO серії 9000.

Кваліфікаційних:

- до керівника підприємства: повинен мати повну або базову вищу освіту відповідного напрямку підготовки (магістр, спеціаліст, бакалавр). Стаж роботи за професією для магістра або спеціаліста не менше 2 років, бакалавра - не менше 3 років;

- до головного інженера: повинен мати повну вищу освіту відповідного напрямку підготовки (магістр, спеціаліст). Стаж роботи за професією керівників нижчого рівня для магістра не менше 2 років, спеціаліста - не менше 3 років;

- до начальника будівельної ділянки: повинен мати повну або базову вищу освіту відповідного напрямку підготовки (магістр, спеціаліст або бакалавр). Стаж роботи за професією для магістра або спеціаліста не менше 2 років, бакалавра - не менше 3 років;

- до виконавця робіт: повинен мати повну або базову вищу освіту відповідного напрямку підготовки (спеціаліст або бакалавр). Стаж роботи майстром у будівництві не менше 2 років;

- до майстра будівельних, та монтажних робіт: повинен мати повну або базову вищу освіту відповідного напрямку підготовки (спеціаліст, бакалавр). Стаж роботи за будівельною професією не менше 2 років;

- до геодезиста: повинен мати повну або базову вищу освіту відповідного напрямку підготовки (спеціаліст або бакалавр). Без вимог до стажу роботи.

Технологічних:

- виконання робіт здійснювати згідно з діючими в Україні нормативно-технічними документами (ДБН, СНиП, ГОСТ, ТУ);

- дотримуватися вимог із забезпечення охорони навколишнього середовища відповідно до ДСТУ ISO серії 14000;

- дотримуватися вимог із забезпечення техніки безпеки та охорони праці.

Контрольні запитання

1. Види вимог до провадження будівельної діяльності.
2. Організаційні вимоги до провадження господарської діяльності з виконання вишукувальних робіт для будівництва.
3. Кваліфікаційні вимоги до провадження господарської діяльності з виконання вишукувальних робіт для будівництва.
4. Технологічні вимоги до провадження господарської діяльності з виконання вишукувальних робіт для будівництва.

5. Організаційні вимоги до провадження господарської діяльності з виконання проектних робіт для будівництва.
6. Кваліфікаційні вимоги до провадження господарської діяльності з виконання проектних робіт для будівництва.
7. Технологічні вимоги до провадження господарської діяльності з виконання проектних робіт для будівництва.
8. Організаційні вимоги до провадження господарської діяльності із зведення несучих та огорожуючих конструкцій, будівництва та монтажу інженерних і транспортних мереж.
9. Кваліфікаційні вимоги до провадження господарської діяльності із зведення несучих та огорожуючих конструкцій, будівництва та монтажу інженерних і транспортних мереж.
10. Технологічні вимоги до провадження господарської діяльності із зведення несучих та огорожуючих конструкцій, будівництва та монтажу інженерних і транспортних мереж.

Тема 8. Склад, порядок розроблення, погодження та затвердження проектної документації

- План:
1. Порядок розроблення
 2. Стадії проектування
 3. Вартість проектування та будівництва
 4. Погодження, експертиза та затвердження

Загальні положення.

Право на розроблення проектної документації або її окремих розділів надається юридичним та фізичним особам – суб'єктам господарської діяльності незалежно від форм власності (далі - проектувальник), які мають ліцензію на цей вид діяльності згідно з законодавством.

При розробленні проектної документації для будівництва використовується професійна термінологія (додаток 1) та враховується чинна містобудівна документація, затверджена

за встановленим порядком. За відсутності останньої слід керуватися ДБН Б. 1.1-4.

Проектна документація для будівництва має відповідати положенням законодавства, регіональних та місцевих правил забудови, а також вимогам нормативів та нормативних документів.

Авторський нагляд за реалізацією проектних рішень при будівництві об'єкта здійснюється на підставі укладеного договору між замовником і генпроектувальником згідно з вимогами ДБН А.2.2-4.

8.1. Порядок розроблення проектної документації

Проектні та вишукувальні роботи виконуються на підставі договорів (контрактів), укладених між замовниками і проектувальниками (ст. 324 Господарського кодексу України).

Договір можна укласти на виконання передпроектних робіт, комплексу проектних робіт, вишукувальних робіт, окремих стадій та розділів проекту. Не допускається розроблення проектної документації без інженерних вишукувань на нових земельних ділянках, а при реконструкції об'єктів - без уточнення раніше виконаних інженерних вишукувань.

Проектування об'єктів здійснюється з дотриманням законодавства України на підставі вихідних даних.

Вихідні дані для виконання проектних робіт на відповідній стадії замовник зобов'язаний надати до початку виконання проектно-вишукувальних робіт.

До складу вихідних даних належать:

- архітектурно-планувальне завдання (АПЗ);
- технічні умови щодо інженерного забезпечення об'єкта (ТУ);
- завдання на проектування згідно з додатком 4;
- інші вихідні дані згідно з додатком 3.

надаються замовникові в порядку, встановленому постановою Кабінету Міністрів України. Завдання на проектування замовник складає сам або доручає проектувальнику за окрему плату.

Місця розташування об'єктів визначаються місцевими органами містобудування та архітектури на підставі дозволу на будівництво виконавчих органів місцевого самоврядування, а також затверджених чинних містобудівних документів.

За відсутності останніх необхідно керуватися ДБН Б.1.1-4 та вказівками щодо вибору ділянки, викладеними у додатку 2. ТУ повинні передбачати виключно ті роботи і в тих обсягах, які необхідні для здійснення інженерного забезпечення проектного об'єкта.

Замовлення на проектування об'єкта проектувальник одержує через замовника або за підсумками архітектурного конкурсу чи торгів (тендерів), порядок проведення яких встановлений законодавством.

Кількість стадій проектування визначають замовник та проектувальник. Категорії складності об'єктів цивільного призначення залежно від їх архітектурних та технічних характеристик визначаються згідно з додатком П у ДБН А.2.2-3-2004, а виробничого призначення - за відповідним рішенням Держбуду України. Назва проектної документації повинна бути уніфікована і відображати кількість стадій проектування та вид будівництва: одностадійний (двостадійний, тристадійний) проект будівництва об'єкта цивільного (виробничого) призначення.

8.2. Стадії проектування

Для технічно нескладних об'єктів, а також об'єктів з використанням проектів масового та повторного застосування I та II категорій складності проектування здійснюється:

- в одну стадію - робочий проект (РП);

у дві стадії - для об'єктів цивільного призначення - ескізний проект (ЕП), а для об'єктів виробничого призначення - техніко-економічний розрахунок (ТЕР) та для обох - робоча документація (Р).

Для об'єктів III категорії складності проектування здійснюється в дві стадії:

- проект (П);
- робоча документація (Р).

Для об'єктів IV та V категорій складності технічно складних відносно містобудівних, архітектурних, художніх та екологічних вимог, інженерного забезпечення, впровадження нових будівельних технологій, конструкцій та матеріалів проектування виконується в три стадії:

- для об'єктів цивільного призначення - ЕП, а для об'єктів виробничого призначення - техніко-економічне обґрунтування (ТЕО);

- проект (П);
- робоча документація (Р)

Замовник може доручити проектувальникам виконати будь-які передпроектні роботи щодо розміщення об'єкта на будь-якій території без спеціальних дозволів і погоджень (за винятком зон з особливим охоронним режимом). Такі передпроектні роботи не можуть бути стадією проектування і підлягають тільки розгляду та схваленню замовником і органами містобудування та архітектури. Склад, обсяг і вартість цих робіт визначаються відповідним договором (контрактом).

Проектувальники при розробленні проектної документації несуть відповідальність та забезпечують:

- відповідність архітектурним і містобудівним вимогам та високу архітектурно-художню якість;
- відповідність вимогам чинних нормативних документів;

захист навколишнього природного середовища, екологічну безпеку і раціональне використання природних ресурсів згідно з ДБН А.2.2-1;

- відповідність вимогам з енергозбереження;
- експлуатаційну надійність;
- ефективність інвестицій;
- патентну чистоту прийнятих технічних рішень та застосованого обладнання;
- відповідність проектних рішень вихідним даним та дозвільним документам.

Керівники юридичних осіб-проектувальників повинні призначати відповідними наказами (чи угодами авторів) головних архітекторів проектів (ГАП) для об'єктів цивільного призначення та головних інженерів проектів (ГПП) для об'єктів виробничого призначення - на розробку всіх стадій проектування і передпроектних робіт, які є відповідальними особами за архітектурно-технічні, економічні, екологічні, санітарно-гігієнічні якості проекту у цілому.

При проектуванні технічно складних об'єктів можуть призначатись ГАП та ГПП. При цьому провідна роль покладається на одного з них.

ГАП (ГПП) забезпечує підготовку договорів, координує дії виконавців, веде переговори з замовниками, субпідрядниками-проектувальниками і підрядниками, контролює склад проектної документації. ГАП (ГПП) є одночасно і автором або одним із авторів проекту, проект створюється під його безпосереднім керівництвом і за безпосередньої участі. За якість окремого розділу проекту відповідальною особою є керівник та головний спеціаліст відповідного проектного підрозділу.

У разі призначення головного конструктора проекту він несе відповідальність за надійність і стійкість запроектованих будівельних конструкцій.

Окремі розділи або частини проектної документації, які виконані субпідрядними проектувальниками, входять до

складу проектної документації як її складові частини, а відповідальність за якість їх розробки покладається як на самих розробників, так і на генпроектувальника.

Авторське право на проектну документацію охороняється згідно з Законом України „Про авторське право і суміжні права”. У разі використання в проектних рішеннях винаходів і патентів у відповідних розділах проектів необхідно на них посилатись.

До передачі проектної документації у виробництво замовники та проектувальники зобов'язані забезпечити внесення у проектну документацію змін, пов'язаних з наданням чинності новим нормативним документам. Робоча документація на будинки та споруди, побудовані повністю або частково відповідно до затвердженого проекту, не підлягає коригуванню у зв'язку з введенням нових нормативних документів, за винятком випадків, коли це коригування обумовлене підвищенням у нових нормативних документах вимог щодо електро-, вибухо- та пожежобезпечності об'єкта, для забезпечення яких повинні бути виконані необхідні будівельно-монтажні роботи. Відповідні зміни проектної документації виконуються проектувальниками на договірній основі з замовником.

Проектування та будівництво можуть виконуватись по чергах, а також із виділенням пускових комплексів, якщо це передбачено завданням на проектування. В цьому разі затверджувальна стадія розробляється у цілому на об'єкт, в тому числі по чергах будівництва, а також з виділенням пускових комплексів. Наступна стадія розробляється відповідно до завдання на проектування.

Черги будівництва, крім об'єктів основного виробничого та допоміжного призначення, повинні забезпечувати санітарно-побутові умови, протипожежну безпеку, охорону праці та охорону навколишнього середовища, включаючи очисні споруди, переробку відходів виробництва тощо.

При розробленні проектної документації, за дорученням замовника, за необхідності можуть виконуватися за окрему оплату науково-дослідні роботи, у тому числі історичні та археологічні дослідження.

За рішенням інвестора (замовника), який затверджує проектно-кошторисну документацію, може розроблятися робоча документація до затвердження попередньої стадії проектування, якщо вона погоджена з органами містобудування і архітектури. При цьому замовник повинен гарантувати проектувальнику оплату додаткових робіт, пов'язаних з переробленням робочої документації, викликаних рішеннями затверджувальної інстанції.

Будівництво розпочинається після затвердження проектної документації.

ЕП, ТЕО, ТЕР, П та РП повинні мати такі підписи:

Титульний лист пояснювальної записки:

- керівник організації;
- головний інженер, головний архітектор організації;
- головний архітектор і головний інженер проекту.

Розділи пояснювальної записки:

- автори розділів проекту.

Креслення:

- головний архітектор (інженер) проекту;
- керівник проектного підрозділу;
- головний спеціаліст;
- автори проекту (крім ГАП і ГПП);
- виконавці;
- перевіряючі.

При розробці документації різними фізичними особами кожна з них підписує титульний лист відповідно до укладених між ними контрактів. Підписи кошторисної документації встановлені правилами визначення вартості будівництва, що здійснюється на території України. У пояснювальній записці мають бути відображені прізвища учасників проектування по

кожному розділу проекту, а в разі наявності субпідрядників - назви юридичних або фізичних осіб субпідрядників.

Проектна документація, розрахунки, вихідні дані для проектування та матеріали державної експертизи підлягають архівному зберіганню проектною організацією згідно з положеннями та правилами.

Проектні організації можуть видавати додатково, за окрему плату (за згодою із замовником та генеральною будівельною організацією) кошторисну документацію на магнітних носіях.

Для підприємств і споруд зі складною та невідпрацьованою технологією виробництва в проектах в обгрунтованих випадках може передбачатись випереджувальне будівництво та введення в дію дослідних цехів та стендів для виконання досліджень, відпрацювання та випробування експериментальних та нових технологій, обладнання, матеріалів та виробів.

Ескізний проект (ЕП).

ЕП розробляється для принципового визначення вимог до містобудівних, архітектурних, художніх, екологічних та функціональних рішень об'єкта, підтвердження можливості створення об'єкта цивільного призначення.

У складі ЕП для обгрунтування прийнятих рішень за завданням замовника можуть додатково виконуватись інженерно-технічні розробки, схеми інженерного забезпечення об'єкта, розрахунки кошторисної вартості та обгрунтування ефективності інвестицій, у разі проектування об'єкта у кварталі існуючої забудови – містобудівне обгрунтування розміщення об'єкта.

ЕП розробляється на підставі завдання на проектування та вихідних даних.

При розробленні ЕП та визначенні його складу належить керуватись „Положенням про ескізний архітектурний проект”, затвердженим наказом Держбуду України.

ЕП після погодження органами містобудування та архітектури, схвалення при тристадійному проектуванні або затвердження при двостадійному проектуванні інвестором є підставою для розробки наступної стадії.

Ескізний проект може розроблятися на замовлення замовника за його вибором або на конкурсній основі.

Конкурсне проектування проводиться згідно з порядком, установленим постановою Кабінету Міністрів України. Переможцям конкурсу надається переважне право на подальше розроблення наступних стадій проектування та їх реалізацію, якщо інше не передбачене умовами конкурсу.

Матеріали ескізного проекту передаються замовнику в чотирьох примірниках.

Техніко-економічне обґрунтування (ТЕО), техніко-економічний розрахунок (ТЕР).

ТЕО розробляється для об'єктів виробничого призначення, які потребують детального обґрунтування відповідних рішень та визначення варіантів і доцільності будівництва об'єкта. ТЕР застосовується для технічно нескладних об'єктів виробничого призначення. ТЕО і ТЕР розробляються на підставі завдання на проектування та вихідних даних.

ТЕО (ТЕР) обґрунтовує потужність виробництва, номенклатуру та якість продукції, якщо вони не задані директивно, кооперацію виробництва, забезпечення сировиною, матеріалами, напівфабрикатами, паливом, електро- та теплоенергією, водою і трудовими ресурсами, включаючи вибір конкретної ділянки для будівництва, розрахункову вартість будівництва та основні техніко-економічні показники.

При підготовці ТЕО (ТЕР) повинна здійснюватись всебічна оцінка впливів планованої діяльності на стан навколишнього середовища (ОВНС); рекомендовані рішення ТЕО (ТЕР)

мають обґрунтовуватися результатами ОВНС; матеріали ОВНС, оформлені у вигляді спеціальної частини (розділу) документації, є обов'язковою частиною ТЕО (ТЕР). В ТЕО (ТЕР) повинна розглядатись відповідність його рішень архітектурним, енергозберігаючим та іншим вимогам згідно із завданням на проектування. ТЕР виконується у скороченому обсязі в порівнянні з ТЕО відповідно до характеру об'єкта та вимог завдання.

ТЕО після погодження, схвалення при тристадійному проектуванні або затвердження ТЕР при двостадійному проектуванні за встановленим порядком є підставою для розробки наступної стадії проектування.

Склад ТЕО (ТЕР) викладено у додатку 5.

Матеріали ТЕО (ТЕР) передаються замовнику в чотирьох примірниках.

Проект (П).

П розробляється для визначення містобудівних, архітектурних, художніх, екологічних, технічних, технологічних, інженерних рішень об'єкта, кошторисної вартості будівництва і техніко-економічних показників. П розробляється на підставі завдання на проектування, вихідних даних та схваленої при тристадійному проектуванні попередньої стадії.

Розділи П необхідно подавати у чіткій і лаконічній формі без надмірної деталізації у складі та обсязі, достатньому для обґрунтування проектних рішень, визначення обсягів основних будівельно-монтажних робіт, потреб в обладнанні, будівельних конструкціях, матеріальних, паливно-енергетичних, трудових та інших ресурсах, положень з організації будівництва, а також визначення кошторисної вартості будівництва. Матеріально-технічні ресурси окремих конструктивних елементів можуть бути визначені за

відповідними аналогами без виконання конструктивних розрахунків.

Матеріали П у повному обсязі передаються замовнику генеральним проектувальником в чотирьох примірниках, субпідрядним проектувальником - генеральному проектувальнику в п'яти примірниках, а матеріали вишукувань відповідно в одному і двох примірниках.

До складу проектної продукції, що передається замовнику, не входять інженерно-технічні, техніко-економічні, екологічні та інші розрахунки, матеріали проектів-аналогів, а також матеріали інженерних вишукувань. Ці матеріали (крім технічних звітів з інженерних вишукувань, один примірник яких передається замовнику) зберігаються у проектувальника згідно з вимогами нормативних документів і можуть бути надані замовникові за його вимогою у вигляді копій за умови оплати послуг за розмноження чи експертному органу у тимчасове користування на його вимогу.

За необхідності виконання науково-дослідних, експериментальних робіт у процесі проектування і будівництва у проектній документації належить наводити їх перелік із стислою характеристикою і обґрунтуваннями необхідності їх виконання.

П після погодження та затвердження є підставою для розробки наступної стадії проектування.

Склад та зміст розділів П на будівництво об'єктів цивільного призначення, наведених у додатку 6, а на будівництво об'єктів виробничого призначення - у додатку 7 можуть уточнюватися і доповнюватися замовником у завданні на проектування залежно від призначення та складності об'єктів, що проектуються.

При застосуванні обладнання індивідуального виготовлення, включаючи нетипове і нестандартизоване, у відповідних розділах проекту належить наводити вихідні вимоги на розроблення цього обладнання.

Робочий проект (РП).

РП розробляється для визначення конкретних містобудівних, архітектурних, художніх, екологічних, технічних, технологічних, інженерних рішень об'єкта, кошторисної вартості будівництва, техніко-економічних показників і виконання будівельно-монтажних робіт (робочі креслення).

РП застосовується для технічно нескладних об'єктів, а також об'єктів з використанням проектів масового застосування.

РП розробляється на підставі завдання на проектування та вихідних даних.

РП є інтегруючою стадією проектування і складається з двох частин - затверджувальної та робочих креслень. Затверджувальна частина підлягає погодженню, експертизі та затвердженню, а робочі креслення розробляються для будівництва об'єкта. Затверджувальна частина складається з пояснювальної записки, виконаної у скороченому відносно проекту обсязі, визначеному залежно від виду будівництва і функціонального призначення об'єкта, кошторисної документації, розділу організації будівництва та креслень. До складу пояснювальної записки має входити розділ ОВНС згідно з ДБН А.2.2-1. Склад і зміст затверджувальної частини наведені у додатках 6 та 7.

Для будівництва видаються робочі креслення у повному обсязі згідно з договором.

Залежно від обсягу та змісту проектної документації розділи пояснювальної записки за спеціальностями можуть виконуватись на листах загальних даних відповідних розділів РП.

Затверджувальна частина РП та робочі креслення передаються замовнику в чотирьох примірниках.

Робоча документація (Р).

Стадія Р розробляється для виконання будівельно-монтажних робіт.

Р розробляється на підставі затвердженої попередньої стадії.

До складу Р для будівництва повинні входити:

- робочі креслення, які розробляються згідно з вимогами нормативних документів - комплексу А.2.4 „Система проектної документації для будівництва” (СПДБ);

До складу „Загальних даних по робочих кресленнях” включаються переліки видів робіт, для яких необхідне складання актів на приховані роботи та актів проміжного прийняття відповідальних конструкцій:

- паспорт опоряджувальних робіт;
- кошторисна документація;
- специфікації обладнання, виробів і матеріалів за ДСТУ Б А.2.4-10 (ГОСТ 21.110);
- опитувальні листи та габаритні креслення на відповідні види обладнання та виробів;
- вихідні вимоги щодо розроблення конструкторської документації на обладнання індивідуального виготовлення (включаючи нетипове та нестандартизоване обладнання), за яким вихідні вимоги на попередніх стадіях не розроблялися.

Обсяг та деталізація робочих креслень мають бути доведені до мінімально необхідних об’ємів.

Після затвердження П, ЕП, ТЕР за рішенням замовника робочі креслення можуть розроблятися підрядником чи іншим проектувальником, які одержали за встановленим порядком право на відповідний вид діяльності, із залученням авторів або за їх письмовою згодою на виконання робочих креслень іншими виконавцями з дотриманням авторських рішень затвердженого П, ЕП, ТЕР та додержанням авторських прав.

Р розробляється після затвердження попередньої стадії проектування.

По окремих, особливо складних об'єктах проектувальник при виконанні робочої документації може здійснювати додаткові розробки, які не передбачені нормативними документами і уточнюють матеріали проекту.

Необхідність зазначених розробок визначається замовником, який їх додатково оплачує.

При проектуванні об'єктів з особливо складними конструкціями і методами проведення робіт у складі робочої документації розробляють робочі креслення на спеціальні допоміжні споруди, прибудови та установки за додатковим завданням замовника, який їх оплачує.

Вихідні дані щодо імпортного обладнання та креслення на обладнання індивідуального виготовлення проектувальнику видаються замовником до початку розроблення робочої документації.

Розроблення конструкторської (проектної) документації на обладнання і конструкції індивідуального виготовлення, включаючи нетипове та нестандартизоване обладнання, як правило, виконує завод-виготовлювач.

Проектувальник може брати на себе розроблення конструкторської (проектної) документації на зазначене обладнання за окрему оплату.

Для об'єктів виробничого призначення до складу вихідних даних повинні входити також відомості про потреби в енергоресурсах, обслуговуючих майданчиках та охороні обладнання.

Детальовальні креслення металевих конструкцій (КМД) і технологічних трубопроводів розробляють заводи-виготовлювачі, а детальовальні креслення повітроводів, газоходів та інших необхідних конструкцій - монтажні організації.

В окремих випадках проектувальник може брати на себе розроблення детальовальних креслень металевих конструкцій (КМД) та технологічних трубопроводів за окрему оплату.

Робочі креслення, кошторисна документація, специфікації обладнання, виробів і матеріалів, креслення металевих конструкцій (КМ), трубопроводів, повітроводів, а також проектна документація на будівництво об'єктів передаються замовникові у чотирьох примірниках.

Робочі креслення проекту масового або повторного застосування, за яким на одному майданчику повинна здійснюватись будівництво декількох однакових будинків або споруд, передаються в чотирьох примірниках лише для одного з цих об'єктів, а для інших - по два примірники. Документація на частину, що змінюється, передається замовнику у повному обсязі на кожен будинок чи споруду.

Субпідрядний проєктувальник повинен передавати генеральному проєктувальнику робочу документацію на один примірник більше встановленого вище числа примірників.

На прохання замовника або підрядника проєктувальник передає додаткову кількість примірників робочої документації понад установлену норму за окрему оплату.

Державні стандарти, креслення типових конструкцій, виробів та вузлів, на які є посилання у робочих кресленнях, а також проекти масового застосування тимчасових будинків та споруд до складу робочої документації не входять і проєктувальником замовникові не передаються.

Робочі креслення, як правило, підписують:

Листи загальних даних всіх розділів:

- головний архітектор (інженер) проекту;
- керівник проектного підрозділу;
- головний спеціаліст відповідного розділу;
- виконавець;
- перевіряючий.

Креслення:

- головний архітектор (інженер) проекту;
- керівник проектного підрозділу;
- головний спеціаліст;
- виконавець;

Склад підписів може уточнюватись залежно від складу і структури проектної організації. При цьому мають бути підписи відповідальних за технічні рішення відповідно до ДСТУ Б А.2.4-4. Підписи кошторисної документації встановлені ДБН Д. 1.1 -1.

8.3. Порядок визначення вартості проектування та будівництва

Вартість проектних робіт і послуг визначається згідно з „Правилами визначення вартості проектно-вишукувальних робіт для будівництва, що здійснюється на території України” ДБН Д.1.1-7. Ці норми встановлюють основні правила визначення вартості проектно-вишукувальних робіт для будівництва всіх галузей народного господарства України.

Вартість будівництва визначається згідно з „Правилами визначення вартості будівництва” ДБН Д.1.1-1.

8.4. погодження, експертиза та затвердження проектної документації

ЕП, ТЕО, ТЕР, П, РП (затверджувальна частина) погоджуються з місцевими органами містобудування та архітектури відповідно до місцевих правил забудови відносно архітектурно-планувальних рішень, розміщення, раціонального використання наміченної для відведення території, відповідності передбачених рішень вимогам архітектурно-планувального завдання, містобудівній документації.

На затверджувальній стадії погоджується напрямок мереж інженерних комунікацій. Затвердженню підлягає тільки одна стадія, визначена в АПЗ.

За наявності особливих умов розташування об'єкта (історичні зони міст, зсувонебезпечні території та ін.)

необхідно за вказівкою органів містобудування та архітектури (в АПЗ) погодити проектну документацію з відповідними організаціями.

При виникненні спірних питань остаточне рішення приймає Держбуд України.

ТЕО, ТЕР, а за їх відсутності П або РП (затверджувальна частина) нових об'єктів виробничого призначення незалежно від підпорядкування повинні мати відповідний висновок територіальної організації в будівництві відносно вибору земельної ділянки для будівництва та кооперації щодо джерел постачання і інженерних комунікацій згідно з вимогами ДБН А.2.3-1.

Проектна документація, розроблена згідно з нормативними документами, не підлягає погодженню з органами державного нагляду за винятком випадків, передбачених законодавством України.

За відсутності норм та правил на проектування запропоновані проектні рішення необхідно погоджувати з відповідними органами державного нагляду.

Документація, яку виконано з обгрунтованими відхиленнями від державних нормативних документів, підлягає погодженню в частині цих відхилень з органами, які їх затвердили.

Проектувальник несе відповідальність за якість проектних рішень та додержання вимог нормативних документів відповідно до законодавства.

За передачу у виробництво проектної документації, що не відповідає обов'язковим вимогам нормативних документів, замовник несе відповідальність згідно з законодавством.

У випадках, коли у проектній документації на реконструкцію не передбачаються зміни містобудівних умов, фасадів будинку, умов транспортних зв'язків, інженерного забезпечення, вимог щодо охорони навколишнього природного середовища, а також не порушуються вимоги

нормативних документів з проектування, погодження проектної документації не проводиться.

З органами містобудування та архітектури необхідне погодження у разі:

- зміни колірної рішення фасадів будинків;
- зміни архітектурних рішень, які впливають на характер навколишньої забудови, що склався раніше;
- зміни конструктивних рішень, які можуть викликати небезпечні ситуації у майбутньому.

Забудова площ залягання корисних копалин загальнодержавного значення, а також будівництво на ділянках їх залягання, не пов'язане з видобутком корисних копалин, допускається за погодженням з відповідними територіальними геологічними підприємствами та органами державного гірничого нагляду відповідно до Положення про порядок забудови площ залягання корисних копалин.

Проектна документація на всіх стадіях не підлягає погодженню з підрядником, якщо це не передбачено завданням на проектування.

Робоча документація, виконана відповідно до затвердженої стадії, погодженню не підлягає, крім інженерних мереж, що погоджуються з місцевими експлуатуючими службами, ресурсопостачальними організаціями, якщо така вимога міститься в наданих ними технічних умовах.

Погодження проектних рішень організаціями, визначеними законодавством, управліннями містобудування та архітектури і експлуатуючими службами здійснюються в одній інстанції зазначеного органу у термін до 15 днів, якщо законодавчими та іншими нормативними актами не передбачені інші строки.

ЕП, ТЕР, П, РП (затверджувальна частина) до їх затвердження підлягають обов'язковій комплексній державній експертизі згідно з законодавством незалежно від джерел фінансування будівництва.

Комплексна державна експертиза проводиться службами Укрінвестекспертизи як відповідальним виконавцем із

залученням представників органів державного нагляду з питань санітарно-епідеміологічного благополуччя населення, екології, пожежної безпеки, охорони праці та енергозбереження. По об'єктах, які становлять ядерну та радіаційну небезпеку, крім зазначених видів експертизи, проводиться державна експертиза ядерної та радіаційної безпеки.

Окремі проекти будівництва залежно від їх змісту та обсягу згідно з законодавством можуть не підлягати комплексній державній експертизі. Перелік об'єктів, затвердження проектів яких не потребує висновку комплексної державної експертизи, визначається Держбудом України.

Організації (служби, підрозділи), що виконували державну експертизу і видавали рекомендації, несуть відповідальність за експертні висновки, на підставі яких інвестор (замовник) приймає своє рішення про затвердження проектної документації.

Зміни в ЕП, ТЕО, ТЕР, П, РП, Р вносяться відповідно до висновку державної експертизи, рішень містобудівної ради або органів містобудування та архітектури щодо зміни архітектурних рішень тільки в разі порушень нормативних актів та вимог архітектурно-планувального завдання на проектування. Зауваження до архітектурно-планувальних рішень, що не порушують цих вимог, мають рекомендаційний характер.

Відповідно до зауважень комплексної державної експертизи, які пов'язані з порушенням законодавства і нормативних вимог, замовник і проектна організація зобов'язані внести зміни і доповнення в проектну документацію.

Подання проектної документації (ТЕО, ТЕР, ЕП, П, РП) на погодження, експертизу та затвердження є обов'язком замовника. Проектувальник за необхідності бере участь у розгляді проектних рішень в експертних організаціях. За дорученням замовника подання проектної документації на

погодження та експертизу може взяти на себе проектувальник за його згодою та за окрему оплату.

Затвердження проектної документації інвестором (замовником) є фактом прийняття під його повну відповідальність рішень, передбачених у документації, при цьому:

- для всіх інвесторів (замовників) незалежно від форм власності та джерела фінансування - перед державою за дотримання обов'язкових вимог нормативів та нормативних документів, порядку погодження та експертизи проектної документації;

- для інвесторів (замовників), які використовують державні бюджетні та позабюджетні кошти, - перед державою за дотримання вимог державної інвестиційної політики з питань раціонального використання фінансових, матеріально-технічних та трудових ресурсів.

Порядок затвердження проектів будівництва, що фінансуються із залученням коштів Державного бюджету України, місцевих бюджетів, а також коштів підприємств, установ та організацій державної власності та по об'єктах, що споруджуються за рахунок інших джерел фінансування, визначається згідно з „Порядком затвердження інвестиційних програм і проектів будівництва та проведення їх комплексної державної експертизи”, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України.

Проектна документація (ЕП, ТЕР, П, РП) затверджується за наявності позитивного комплексного висновку державної експертизи.

Терміни та визначення

Будова - сукупність будинків та споруд (об'єктів), будівництво та реконструкція яких здійснюється як правило, за єдиною проектно-кошторисною документацією із зведеним кошторисним розрахунком вартості будівництва, на яку у встановленому порядку затверджується титул будови.

Державні капітальні вкладення - кошти Державного бюджету України, місцевих бюджетів, державних цільових фондів та кошти державних підприємств.

Договір - основний організаційно-правовий документ, який регламентує взаємовідносини між замовником та проектувальником.

Замовник - інвестор або інша юридична (фізична) особа, яка за дорученням інвестора видає замовлення на виконання проектно-вишукувальних робіт і на будівництво об'єкта, укладає договори (контракти), контролює хід будівництва, здійснює технічний нагляд, приймає закінчені роботи (послуги), проводить розрахунки та здає об'єкт в експлуатацію.

Інвестиції - майнові та інтелектуальні цінності, що вкладаються в об'єкти підприємницької та інших видів

діяльності, в результаті чого створюється прибуток (доход) або досягається соціальний ефект.

Інвестор - юридичні (фізичні) особи України, іноземних держав, а також держави, які приймають рішення про вкладення власних, запозичених або залучених коштів в об'єкти будівництва та забезпечують фінансування їх спорудження.

Капітальні вкладення - інвестиції у відтворення основних фондів і на приріст матеріально-виробничих запасів.

Конкурс - форма розміщення замовлення на проектування на підставі висновків архітектурного конкурсу з метою відбору оптимального проектного рішення та проектувальника для даних умов.

Містобудівна документація - затвержені у встановленому порядку текстові і графічні матеріали, якими регулюється планування, забудова та інше використання території.

Недержавні капітальні вкладення - капіталовкладення, що здійснюються за рахунок коштів інвесторів з недержавними формами власності.

Нове будівництво - будівництво комплексу об'єктів основного, підсобного та обслуговуючого призначення новостворюваних підприємств, будинків, споруд, а також філій і окремих виробництв, що здійснюється на вільних площах із метою створення нової виробничої потужності або надання послуг, які після введення в експлуатацію будуть знаходитись на самостійному балансі.

Об'єкт будівництва - окремих будинок або споруда (з усім устаткуванням, яке до них відноситься, інструментом і реманентом, галереями, естакадами, внутрішніми інженерними мережами водопостачання каналізації, газопроводу, теплопроводу, електропостачання, радіофікації, підсобними і допоміжними надвірними будівлями, благоустроєм та іншими роботами і витратами), на будівництво, реконструкцію яких повинні бути складені

окремо проект і кошторис. Якщо на будівельному майданчику за проектом (робочим проектом) споруджується тільки один об'єкт основного призначення, то поняття „об'єкт будівництва” збігається з поняттям „будова”.

Об'єкт виробничого призначення - об'єкти матеріального виробництва.

Об'єкт цивільного призначення - об'єкти житлового та комунального господарства, заклади охорони здоров'я, фізкультури, соціального забезпечення, освіти, культури, мистецтва, а також науково-дослідні та інші організації, зв'язані з розвитком науки.

Передпроектні роботи - роботи, які можуть виконуватись до початку процесу проектування для визначення принципів об'ємно-просторових та містобудівних рішень:

- розробка попередніх концептуальних архітектурних пропозицій (фор-ескізи);
- розробка пропозицій щодо розміщення об'єктів будівництва на земельних ділянках (обґрунтування місця розміщення, необхідної території та умов будівництва);
- опрацювання інженерної характеристики об'єкта і складання опитувальних листів;
- складання завдання на інженерні вишукування;
- складання завдання на проектування;
- обміри та обстеження будівель, які підлягають реконструкції, переоснащенню, розширенню, переплануванню або надбудові;
- інші види робіт, необхідні для початку процесу проектування.

Проектна документація - затверджені у встановленому порядку текстові та графічні матеріали, якими визначаються містобудівні, об'ємно-планувальні, архітектурні, конструктивні, технічні, технологічні рішення, а також кошториси об'єктів будівництва.

Проектні роботи - роботи, які пов'язані зі створенням проектною документації для будівництва.

Пусковий комплекс - визначена проектною

документацією частина будови (об'єкта) виробничого або цивільного призначення, яка після введення її в експлуатацію забезпечує випуск продукції або надання послуг на об'єктах підсобного та обслуговуючого призначення за відповідною супровідною номенклатурою і може експлуатуватися за розсудом інвестора до випуску продукції або надання послуг на повну проектну потужність за основною номенклатурою.

Реконструкція - перебудова існуючих об'єктів виробничого та цивільного призначення, пов'язана з удосконаленням виробництва, підвищенням його техніко-економічного рівня та якості вироблюваної продукції, поліпшенням умов експлуатації та проживання, якості послуг, зміною основних техніко-економічних показників (кількість продукції, потужність, функціональне призначення, геометричні розміри).

Стадії проектування - складові частини проектної документації: ескізний проект (ЕП); техніко-економічне обґрунтування (ТЕО); техніко-економічний розрахунок (ТЕР); проект(П); робочий проект (РП); робоча документація (Р).

Тендер - форма розміщення замовлення на виконання проектних робіт та будівництва об'єкта, що передбачає відбір підрядника шляхом оцінки його пропозицій і умов, за яких він згоден виконати замовлення.

Технічне переоснащення об'єктів виробничого призначення - комплекс заходів щодо підвищення техніко-економічного рівня окремих виробництв, цехів та діляниць на основі впровадження передової техніки та технологій, механізації й автоматизації виробництва, модернізації та заміни застарілого і фізично зношеного устаткування новим, більш продуктивним, а також щодо удосконалення загальнозаводського господарства та допоміжних служб. Технічне переоснащення діючих підприємств здійснюється, як правило, без розширення виробничих площ за проектами і кошторисами на окремі об'єкти або види робіт.

Черга будівництва - визначена проектною документацією частина будови (об'єкта) виробничого або цивільного призначення, яка після введення її в експлуатацію частково забезпечує випуск продукції або надання послуг за основною номенклатурою.

Додаток 2

ВКАЗІВКИ ЩОДО ВИБОРУ ЗЕМЕЛЬНИХ ДІЛЯНОК (ТРАС) ДЛЯ БУДІВНИЦТВА

Для вибору земельної ділянки (траси) для будівництва місцевими органами виконавчої влади за зверненням замовника створюється комісія.

До складу комісії входять відповідальні представники:

- замовника проектної документації;
- проектувальника (генерального проектувальника);
- місцевого органу землевпорядкування;
- виконавчого органу місцевого самоврядування, до безпосереднього відання якого відноситься земельна ділянка;
- органу містобудування та архітектури;
- органу охорони навколишнього природного середовища;
- органу державного санітарного нагляду;
- інших органів державного нагляду залежно від специфіки об'єкта.

Для об'єктів виробничого призначення - також представники територіальних організацій у промисловому будівництві, промисловому транспорті, газопостачанні, комунальному тепlopостачанні, водопостачанні, каналізації і

промислових гідротехнічних спорудах (залежно від характеру об'єкта).

За необхідності до складу комісії можуть включатися представники інших зацікавлених організацій.

Земельна ділянка для будівництва вибирається згідно з земельним, водним, лісовим та іншим законодавством на підставі загальних (попередніх) відомостей про геологічні та гідрогеологічні умови земельної ділянки (траси) та орієнтовну загальну оцінку впливу об'єкта на навколишнє середовище та можливий вплив навколишнього середовища на об'єкт.

На розгляд комісії місцеві органи містобудування та архітектури вносять пропозиції щодо місця розташування земельної ділянки, можливостей забезпечення об'єкта, що проектується, паливом, інженерними мережами.

Надається „Заява про наміри” відповідно до ДБН А.2.2-1.

За необхідності замовник подає на розгляд інші документи залежно від особливостей об'єкта і його розташування.

При реконструкції об'єкта на існуючому майданчику оформляється „Акт обстеження майданчика” за змістом, формою і порядком аналогічно „Акту вибору майданчика”.

В тому разі, коли розміщення об'єкта не передбачене або не відповідає положенням документації, яка регламентує забудову в районі розміщення наміченого до будівництва об'єкта, або така документація на даний район відсутня чи застаріла, в зв'язку з чим неможливо прийняти обґрунтовані архітектурно-планувальні та інженерні рішення, пов'язані з розміщенням об'єкта чи підприємства та його інженерним забезпеченням, комісією з урахуванням висновків архітектурних органів та територіальної організації (з промислового будівництва) може бути винесено рішення щодо необхідності виконання замовником відповідних передпроектних робіт із залученням відповідних спеціалізованих організацій.

Акт комісії підлягає затвердженню керівництвом органу виконавчої влади і повинен мати термін дії.

Додаток 3

ПЕРЕЛІК ВИХІДНИХ ДАНИХ, ЯКІ НАДАЮТЬСЯ ЗАМОВНИКОМ

Завдання на проектування (завдання на проектування об'єктів виробничого призначення погоджується з територіальними організаціями згідно з ДБН А.2.3-1) „Акт вибору — майданчика (траси)” або „Акт обстеження майданчика”.

Рішення виконавчого органу місцевого самоврядування про надання дозволу на будівництво.

Архітектурно-планувальне завдання на проектування.

Наявні містобудівні планувальні матеріали, проекти детального планування і забудови, генеральні плани, схеми генерального плану промвузлів (промрайонів) або рішення територіальної організації з нанесенням меж ділянки, наміченої для проектування.

Технічні умови на приєднання запроектованого об'єкта до інженерних мереж і комунікацій з термінами їх дії не менше нормативної тривалості проектування та будівництва.

Особливі умови зацікавлених організацій, у тому числі Державної інспекції з енергозбереження.

Дані про види застосовуваних будівельних конструкцій, виробів, імпортного обладнання з показниками енергоефективності, якщо це відомо замовнику.

Наявні топографічні плани.

Наявні висновки щодо інженерно-геологічних, гідрологічних та екологічних умов (особливостей) території.

Наявні матеріали щодо існуючої забудови (обмірювальні креслення, технічні дані) та зелених насаджень.

Відомості про підземні споруди, підземні та наземні комунікації та їх технічний стан.

Матеріали інвентаризації, оціночні акти, рішення органів місцевого самоврядування про знесення і характер компенсації за будинки та споруди, зелені насадження, які підлягають знесенню.

Дані для розроблення рішень з організації будівництва (за необхідності) і складання кошторисної документації.

Дані про види застосовуваного палива та дозвіл на його використання.

Для виконання проектних робіт з реконструкції - висновки про результати обстеження будівельних конструкцій, обмірювальні креслення, відомості про послідовність перенесення діючих інженерних мереж та комунікацій.

Для об'єктів виробничого призначення додатково подаються такі матеріали:

- висновки територіальних організацій у будівництві щодо розміщення об'єктів будівництва;
- дані технічних проектів на машини та обладнання з тривалим циклом розроблення, конструювання і виготовлення;
- номенклатура продукції, виробнича та розрахункова програми;
- креслення і технічні характеристики продукції підприємства;

відомості про імпортне та вітчизняне обладнання або креслення на нетипове та нестандартизоване обладнання з показниками енергоефективності;

- необхідні дані щодо виконаних науково-дослідних робіт, пов'язаних з утворенням нових технологічних процесів і обладнання;

- дані з інвентаризації існуючих на підприємствах (будинках, спорудах) джерелах забруднення при реконструкції;

- матеріали, одержані від організацій державного нагляду, про стан водойм, атмосферного повітря, ґрунту, геологічні умови, флору, фауну, наявність об'єктів природно-заповідного фонду, їх статус та охоронні зони;

- при забудові площ залягання корисних копалин - дозвіл на забудову, виданий органами місцевого самоврядування, згідно з чинним Положенням.

При реконструкції діючих об'єктів:

- висновки та матеріали, виконані за результатами обстеження діючих виробництв, конструкцій будинків та споруд;

- технологічні планування діючих виробництв (цехів), ділянок зі специфікацією обладнання і відомостями про його стан;

- умови на розміщення інвентарних тимчасових будинків і споруд, підйомно-транспортних машин та механізмів, місць складування будівельних матеріалів тощо;

- переліки існуючих будинків (приміщень) і споруд, підйомно-транспортних засобів підприємства (будинку, споруди), які можуть бути використані в процесі виконання будівельно-монтажних робіт;

- інші необхідні дані.

Примітка. Конкретний перелік вихідних даних, які надаються замовником, визначається при підписанні договору (контракту) на виконання відповідних стадій проектування.

Додаток 4

ЗАВДАННЯ НА ПРОЕКТУВАННЯ. ПЕРЕЛІК ОСНОВНИХ ДАНИХ ТА ВИМОГ

Назва та місцезнаходження об'єкта.

Підстава для проектування.

Вид будівництва.

Дані про інвестора.

Дані про замовника.

Джерело фінансування.

Необхідність розрахунків ефективності інвестицій.

Дані про генерального проектувальника.

Дані про генерального підрядника.

Стадійність проектування з визначенням затверджувальної стадії.

Інженерні вишукування.

Вихідні дані про особливі умови будівництва (сейсмічність, група складності умов будівництва на просадних ґрунтах, підроблювані і підтоплювані території тощо).

Основні архітектурно-планувальні вимоги і характеристики запроєктованого об'єкта.

Черговість проектування та будівництва, необхідність виділення пускових комплексів.

Вказівки про необхідність:

- розроблення окремих проектних рішень в декількох варіантах і на конкурсних засадах;
- попередніх погоджень проектних рішень із зацікавленими відомствами;
- виконання демонстраційних матеріалів, макетів і креслень інтер'єрів, їх склад та форма;
- виконання науково-дослідних та дослідно-експериментальних робіт у процесі проектування і будівництва;
- технічного захисту інформації.

Дані про вид палива та попередні погодження щодо його використання, якщо передбачається власне теплопостачання.

Потужність або характеристика об'єкта, виробнича програма.

Вимоги до благоустрою майданчика.

Вимоги до інженерного захисту територій і об'єктів.

Основні вимоги щодо інвестиційних намірів.

Вимоги щодо розроблення розділу „Оцінка впливів на навколишнє середовище”.

Вимоги з енергозбереження та енергоефективності.

Дані про імпорتنі технології і (або) науково-дослідні роботи, які пропонує застосувати замовник.

Вимоги до режиму безпеки та охорони праці.

Вимоги до розроблення спеціальних заходів.

Призначення нежитлових поверхів.

Перелік будинків та споруд, що проектуються у складі комплексу.

Необхідність підготовки ТУ на стадіях ЕП, ТЕО (ТЕР), якщо такі стадії передбачені.

Примітка 1. Завдання на проектування затверджує інвестор або за його дорученням замовник, погоджує проектувальник.

Примітка 2. Склад завдання на проектування може змінюватися відповідно до особливостей об'єктів, що проектуються, і умов будівництва.

Примітка 3. Орієнтовні склад та характеристики приміщень, їх функціональні особливості розробляються у складі планово-технологічного завдання, як додаток до завдання на проектування.

Додаток 5

СКЛАД ТЕХНІКО-ЕКОНОМІЧНОГО ОБГРУНТУВАННЯ (ТЕО), ТЕХНІКО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗРАХУНКУ (ТЕР)

ТЕО, ТЕР складається, як правило, з таких розділів:

1. Вихідні положення, в яких відображається технічна можливість та економічна доцільність нового будівництва або реконструкції об'єктів виробничого призначення.
2. Обґрунтування проектної потужності об'єкта, передбачуваного асортименту продукції, запланованої до випуску, а також міркування щодо її збуту.
3. Обґрунтування чисельності нових або додаткових робочих місць виробничого персоналу.
4. Дані про наявність сировинної бази, про забезпечення основними матеріалами, енергоресурсами, напівфабрикатами, трудовими ресурсами з обґрунтуванням можливості їх використання або одержання.
5. Обґрунтування розміщення об'єкта та вибір майданчиків для будівництва.
6. Дані інженерних вишукувань.
7. Оцінка впливів на навколишнє середовище (ОВНС).

8. Схеми генплану та транспорту.
9. Основні рішення з інженерної підготовки території і захисту об'єкта від небезпечних природних чи техногенних факторів.
10. Основні технологічні, будівельні та архітектурно-планувальні рішення.
11. Основні рішення та показники з енергоефективності, порівняння варіантів, облік і використання вторинних та поновлюваних ресурсів, з охорони праці.
12. Можливі терміни будівництва.
13. Основні положення з організації будівництва.
14. Заходи щодо технічного захисту інформації.
15. Основні рішення з санітарно-побутового обслуговування працюючих.
16. Основні рішення з вибухопожежної безпеки виробництва.
17. Ідентифікація та декларація безпеки об'єктів підвищеної небезпечності.
18. Техніко-економічні показники.
19. Завдання на проектування.
20. Обґрунтування ефективності інвестицій.
21. Висновки та пропозиції.

Кошторисна документація

Зведений кошторисний розрахунок вартості будівництва з об'єктними та локальними кошторисними розрахунками виконується відповідно до вимог державних будівельних норм ДБН Д.1.1-1, які встановлюють основні правила визначення вартості нового будівництва, реконструкції підприємств, будівель і споруд і носять обов'язковий характер при визначенні вартості об'єктів, будівництво яких здійснюється із залученням бюджетних коштів або коштів підприємств, установ і організацій державної власності. По об'єктах, будівництво яких здійснюється за рахунок інших

джерел фінансування, ці правила носять рекомендаційний характер, і їх застосування обумовлюється контрактом.

Склад ТЕО (ТЕР) може бути доповнений чи скорочений (за винятком матеріалів ОВНС) за рішенням замовника або за погодженням з ним.

Матеріали ОВНС можуть бути скорочені у разі окремого проектування об'єкта, який сам є об'єктом охорони навколишнього середовища за умови попереднього погодження з органами нагляду за екологічною безпекою.

Якщо ТЕО (ТЕР) розробляється у декількох варіантах, то розділ ОВНС виконується після погодження замовником варіанта з коригуванням остаточного розрахунку кошторису.

Додаток 6

СКЛАД ТА ЗМІСТ ПРОЕКТУ (ЗАТВЕРДЖУВАЛЬНОЇ ЧАСТИНИ РП) НА БУДІВНИЦТВО ОБ'ЄКТІВ ЦИВІЛЬНОГО ПРИЗНАЧЕННЯ

Загальні положення

1. Вихідні дані для проектування.
2. Пояснювальна записка.
3. Коротка характеристика об'єкта, дані про проектну потужність об'єкта (місткість, пропускну спроможність).
4. Дані інженерних вишукувань.
5. Відомості про потреби в паливі, воді, електричній та тепловій енергії, заходи щодо енергозбереження тощо.
6. Відомості про черговість будівництва та пускові комплекси.
7. Матеріали ОВНС, включаючи дані щодо всіх очікуваних впливів на довкілля (земельні, водні та інші ресурси), їх мінімізація та компенсація.
8. Рішення з інженерного захисту територій і об'єктів.
9. Основні техніко-економічні показники.

10. Економічний розрахунок ефективності інвестицій (за вимогою інвестора).

Архітектурно-будівельні рішення

1. Рішення та основні показники по генеральному плану, благоустрою та озелененню. Короткий опис і обґрунтування архітектурних рішень та їх відповідність функціональному призначенню з урахуванням містобудівних вимог. Рішення щодо оздоблення будинку, споруди.

2. Основні рішення із прийнятої конструктивної схеми об'єктів (матеріали стін, перекриттів, покрівлі), обґрунтування застосованих типів фундаментів та інших конструкцій, теплоефективність огорожувальних конструкцій та теплофізичні характеристики.

3. Рішення щодо захисних споруд цивільної оборони оформляються за встановленим порядком.

Технологічна частина

Рішення вбудовано-прибудованих приміщень та об'єктів громадського призначення.

Рішення з інженерного обладнання

1. Принципові рішення із внутрішнього та зовнішнього інженерного обладнання опалення, вентиляції, кондиціонування повітря, газопостачання, водопостачання і каналізації, електрообладнання, електроосвітлення, захисту від блискавок, зв'язку, пожежної та охоронної сигналізації, сигналізації, радіофікації, телебачення, автоматизації санітарно-технічних пристроїв, диспетчеризації, обладнання замково-переговорними пристроями (для житлових будинків), вимоги щодо енергозбереження.

2. Заходи щодо захисту від блукаючих струмів та антикорозійного захисту.

3. Інженерні рішення щодо протипожежних заходів.

Пояснювальна записка повинна бути викладена якомога стисліше.

Основні креслення

- ситуаційний план у масштабі 1:2 000, 1:5 000, 1:10 000;
- генеральний план на топографічній основі в масштабі 1:500, 1:1 000;
- принципові рішення з вертикального планування, благоустрою та озеленення;
- схема транспортно-пішохідних зв'язків (за необхідності);
- план трас зовнішніх інженерних мереж та комунікацій;
- плани трас внутрішньомайданчикових мереж і споруд до них;
- плани поверхів, фасади, розрізи будинків та споруд із схематичним зображенням основних несучих та огорожувальних конструкцій у масштабі 1:50, 1:100, 1:200; деталі огорожувальних конструкцій у масштабі 1:25;
- інтер'єри основних приміщень (розробляються додатково згідно із завданням на проектування);
- каталожні аркуші при використанні проектів масового застосування;
- плани поверхів, фасади і розрізи при використанні проектів повторного застосування;
- принципові схеми улаштування інженерного обладнання (опалення, вентиляції, холодного та гарячого водопостачання, каналізації, водостоків, електрообладнання, газо- та холододопостачання, кондиціонування повітря, зв'язку та сигналізації, автоматизації інженерного обладнання, пило- та димовидалення, сміттєвидалення), принципові рішення щодо впровадження заходів з енергозбереження;
- технологічні компонування з планами розміщення (розташування) основного устаткування;
- вихідні дані на розроблення конструкторської документації з обладнання індивідуального виготовлення.

Склад, обсяг та зміст проектної документації розділу встановлюються відповідно до вимог та рекомендацій ДБН А. 3.1-5.

Кошторисна документація

Зведений кошторисний розрахунок вартості будівництва з об'єктними та локальними кошторисними розрахунками виконується відповідно до вимог державних будівельних норм ДБН Д. 1.1-1, які встановлюють основні правила визначення вартості нового будівництва, реконструкції будівель і споруд і носять обов'язковий характер при визначенні вартості об'єктів, будівництво яких здійснюється із залученням бюджетних коштів або коштів підприємств, установ і організацій державної власності. По об'єктах, будівництво яких здійснюється за рахунок інших джерел фінансування, ці правила носять рекомендаційний характер, і їх застосування обумовлюється контрактом.

Додаток 7

СКЛАД ТА ЗМІСТ ПРОЕКТУ (ЗАТВЕРДЖУВАЛЬНОЇ ЧАСТИНИ РП) НА БУДІВНИЦТВО ОБ'ЄКТІВ ВИРОБНИЧОГО ПРИЗНАЧЕННЯ

Загальні положення

1. Вихідні дані для проектування.
2. Пояснювальна записка.
3. Коротка характеристика об'єкта (будови) та його склад:
 - дані про проектну потужність, номенклатуру, якість та технічний рівень продукції, сировинну базу;
 - результати розрахунків чисельного та професійно-кваліфікаційного складу працівників;
 - кількість та оснащеність робочих місць;

відомості про організацію, спеціалізацію та кооперування основного та допоміжного виробництв.

4. Дані інженерних вишукувань.

5. Відомості про потреби в паливі, воді, тепловій та електричній енергії, заходи щодо енергозбереження та ін., окремо на власні потреби та технологію.

6. Відомості про черговість будівництва та пускові комплекси.

7. Дані про ефективність капітальних вкладень (за необхідності).

8. Основні рішення та показники по генеральному плану, інженерних мережах і комунікаціях.

9. Відомості про інженерний захист територій і об'єктів.

10. Охорона праці.

В розділі наводяться відомості: перелік основних нормативних документів; обгрунтовані та погоджені з органами Держнаглядохоронпраці відхилення від норм, правил; заходи щодо забезпечення безпеки процесів та виробів; токсикологічна, пожежовибухонебезпечна характеристика матеріалів, продуктів, напівфабрикатів, відходів виробництва; контроль вимог безпеки; характеристика виробничих приміщень, розрахунки або обгрунтування категорій вибухопожежної небезпеки, класів ПБЕ; визначення енергетичного потенціалу вибухонебезпечних блоків, радіуси зон можливих зруйнувань; заходи щодо захисту персоналу від травмування, безпечної евакуації працюючих при можливих аваріях і пожежах; дані з освітлення робочих місць, шуму, вібрації, способів вилучення і нейтралізації відходів з небезпечними властивостями; засобів запобігання пожежам, вибухам, зберіганню і транспортуванню матеріалів, напівфабрикатів з небезпечними та шкідливими властивостями, веденню робіт з навантаження і розвантаження; заходи щодо захисту працюючих від зовнішніх та внутрішніх факторів; наявність санітарно-

побутових приміщень, медобслуговування; дані про пільги, припустимість праці жінок і підлітків.

11. Оцінка впливів на навколишнє середовище (ОВНС). Надається резюме заяви про екологічні наслідки (згідно з ДБН А.2.2-1), якщо вони не виконувались у ТЕО або сталися зміни у технологічному процесі.

12. Оцінка ефективності прийнятих рішень і порівняння техніко-економічних показників проекту з показниками, які затверджені або схвалені в ТЕО.

13. Оцінка економії, отриманої за результатами впровадження енергозберігаючих заходів.

Генеральний план і транспорт

Коротка характеристика району та будівельного майданчика.

Рішення та показники по генеральному плану, внутрішньомайданчиковому і зовнішньому транспорту.

Основні планувальні рішення, заходи щодо благоустрою та обслуговування територій.

Рішення щодо розташування інженерних мереж та комунікацій.

Організація охорони підприємства (будинку, споруди).

Основні креслення

Ситуаційний план розташування підприємства, будинку або споруди з зазначенням на ньому зовнішніх комунікацій, мереж (існуючих та проєктованих) і території, призначеної під забудову. Для лінійних споруд наводиться план траси (за необхідності - поздовжній профіль траси).

Генеральний план, на який наносяться будинки та споруди (існуючі та проєктовані, ті, що реконструюються і підлягають знесенню), об'єкти охорони навколишнього природного середовища і благоустрою, озеленення та спеціальні рішення про розміщення внутрішньомайданчикових інженерних мереж і транспортних комунікацій, планувальні відмітки території та мережі, які входять до пускових комплексів.

Технологічна частина

Дані про виробничі та розрахункові програми:

- коротка характеристика і обґрунтування рішень щодо прийнятої технології виробництва та виділення технологічних вузлів;
- рішення із застосування маловідходних та безвідходних процесів і виробництв;
- дані про трудомісткість (верстатомісткість) виготовлення продукції, механізацію та автоматизацію технологічних процесів;
- склад та обґрунтування обладнання, яке застосовується (в тому числі придбаного по імпорту);
- кількість робочих місць та їх оснащеність;
- загальна чисельність працівників, у тому числі за категоріями і кваліфікацією;
- рішення з організації ремонтного господарства;
- дані про кількість та склад шкідливих викидів в атмосферу та водні джерела (наводяться по окремих цехах виробництва, спорудах); характеристика цехових і міжцехових комунікацій;
- рішення з теплопостачання, електропостачання та електрообладнання;
- пропозиції з експлуатації електроустановок;
- паливно-енергетичний та матеріальний баланси технологічних процесів;
- рішення щодо енергозбереження та застосування енергозберігаючих технологій.

Основні креслення

Принципові схеми технологічних процесів.

Технологічні компоновання або планування по корпусах (цехах) із вказівками розміщення великого, унікального устаткування та транспортних засобів.

Схеми вантажопотоків (для великих підприємств).

Принципові схеми електропостачання підприємства (будинку, споруди).

Схеми трас магістральних і розподільних теплових мереж.

Архітектурно-будівельні рішення

Коротка характеристика району ділянки будівництва.

Короткий опис та обґрунтування архітектурно-будівельних рішень по основних будинках та спорудах.

Принципові рішення із прийнятої конструктивної схеми об'єктів (матеріали і характеристики елементів несучих конструкцій).

Обґрунтування принципів рішень із освітлення робочих місць, зниження виробничих шумів та вібрацій, побутового, санітарного обслуговування працюючих.

Заходи щодо електро-, вибухо- і пожежобезпеки, захисту будівельних конструкцій, мереж та споруд від корозії.

Основні рішення із водопостачання, каналізації, опалення, вентиляції та кондиціонування повітря.

Рішення з енергозбереження.

Переліки індивідуальних проектів і проектів повторного застосування.

Рішення щодо захисних споруд цивільної оборони (оформляються у встановленому порядку).

Основні креслення

Плани, розрізи і фасади основних будинків та споруд із схематичним зображенням основних несучих та огорожувальних конструкцій, деталі утеплення огорожувальних конструкцій.

Перелік будинків та споруд із вказівкою використаних індивідуальних проектів і проектів повторного застосування (основні креслення).

Плани та профілі трас зовнішніх інженерних і транспортних комунікацій та основних внутрішньомайданчикових мереж (для великих підприємств та споруд).

Для виробничих будинків із складними системами вентиляції та кондиціонування повітря можуть розроблятися плани та розрізи цих будинків із нанесенням згаданих систем, а також планів основних споруд водопроводу та каналізації, принципів схеми улаштування інженерного обладнання для будинків адміністративно-побутового, лабораторного призначення.

Організація будівництва

Склад, обсяг та зміст проектної документації розділу встановлюються відповідно до вимог та рекомендацій ДБН А.3.1-5.

Кошторисна документація

Зведений кошторисний розрахунок вартості будівництва з об'єктними та локальними кошторисними розрахунками виконується відповідно до вимог ДБН Д.1.1-1, які встановлюють основні правила визначення вартості нового будівництва, реконструкції підприємств, будівель і споруд і носять обов'язковий характер при визначенні вартості об'єктів, будівництво яких здійснюється із залученням бюджетних коштів або коштів підприємств, установ і організацій державної власності. По об'єктах, будівництво яких здійснюється за рахунок інших джерел фінансування, ці правила носять рекомендаційний характер, і їх застосування обумовлюється контрактом.

Контрольні запитання

1. Порядок розроблення проектної документації.
2. Які документи входять до складу вихідних даних?
3. Перелічіть сфери проектування для об'єктів різної складності.
4. Що забезпечують та за що несуть відповідальність проектувальники при розробленні проектної документації?

5. Назвіть повноваження і функції головного архітектора проекту та головного архітектора організації.
6. Назвіть повноваження і функції головного інженера проекту та головного інженера організації.
7. Для чого призначається головний конструктор проекту?
8. Що таке ЕП, ТЕО, ТЕР, П та РП і які підписи вони повинні мати?
9. Що таке робоча документація і для чого вона розробляється?
10. Порядок погодження, експертизи та затвердження проектної документації.

САМОСТІЙНА РОБОТА НАД ВИВЧЕННЯМ КУРСУ

В умовах європейської кредитно–трансферної системи самостійна робота є основним засобом засвоєння студентами навчального матеріалу в час, вільний від обов’язкових видів навчальної діяльності.

При вивченні курсу „Законодавство у містобудуванні” на самостійну роботу відведено 55% академічного кредиту, і цей час має бути використаний для самостійного поглибленого вивчення окремих тем курсу за вільним вибором студента.

Викладач визначає обсяг самостійної роботи, узгоджує її з іншими видами навчальної діяльності студента, розробляє методичні засоби проведення поточного та підсумкового контролю, аналізує результати самостійної навчальної роботи кожного студента.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна і допоміжна

1. Про основи містобудування: Закон України від 16.11.1992 № 2780-XII // Відомості Верховної Ради України.- 1992. - № 52. - ст.683.

2. Про архітектурну діяльність: Закон України від 20.05.99 №687-XIV // Відомості Верховної Ради України. - 1999. - № 31. - ст. 246; 2004. - № 16. - ст. 238.

3. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21.05.97 № 163-XIV // Відомості Верховної Ради України. - 1997. - № 24. - ст. 170.

4. Про відповідальність підприємств, їх об'єднань, установ і організацій за правопорушення у сфері містобудування: Закон України від 14 жовтня 1994 р. // Відомості Верховної Ради України. - 1994. - № 46. - ст. 411.

5. Положення про порядок накладення штрафів за правопорушення у сфері містобудування: Постанова КМУ від 6 квітня 1995 р. // ЗПУ України. - 1995. - № 7. - ст. 164.

6. Про ліцензування певних видів господарської діяльності: Закон України від 01.06.2000 № 1775-III // Відомості Верховної Ради України. - 2000 - № 36. - ст.299.

7. Ліцензійні умови провадження будівельної діяльності: Наказ Держпідприємництва, Держбуду від 13.09.2001 № 112/182.

8. Ступень М.Г., Добрянський І.М., Микула О.Я., Шпік Н.Р. Містобудівний кадастр: Навч. посібник. - Львів: ЛДАУ, 2003.

9. Воронин А.Г., Лапин В.А., Широков А.Н. Основы управления муниципальным хозяйством. М.: Дело, 1998.

10. Журавський В.С., Сergyogin В.О., Ярмиш Н.О. Державне будівництво та місцеве самоврядування в Україні: Підручник. - К.: Ін Юре, 2003.

11. Конституційне право України: Підручник / За ред. Ю.М. Тодики, В.С. Журавського. - К.: Ін Юре, 2002.

12. Кравченко В.В. Конституційне право України: Навчальний посібник. - Вид. 3-тє, виправл. та доповн. - К.: Атіка, 2004.

13. Журнал „Будівництво України” / Періодика журналів. - К.

Ресурси Internet

1. <http://www.tspu.edu.ua/>кредитно-модульна система.
2. <http://nuwm.rv.ua/kmbg.html>.
3. <http://www.google.com.ua>.
4. <http://www.rambler.ru>.
5. <http://www.djvu.ru>.
6. <http://www.kmu.gov.ua> - Кабінет Міністрів України.

Ресурси

Бібліотеки:

НУВГП – м. Рівне, вул. Приходька, 75, тел. 22-25-39

Обласна наукова – м. Рівне, майдан Короленка, 6, тел.
22-10-63

Міська бібліотека – м. Рівне, вул. Київська, 44, тел. 23-
35-38, 23-60-29

Інтернет-центр міської бібліотеки – м. Рівне, вул.
Соборна, 416, тел. 5-60-58

Методичний кабінет кафедри міського будівництва і
господарства НУВГП.

ЗМІСТ

Передмова	3
Програма курсу	5
Змістовий модуль 1.	5
Тема1. Законодавчі акти у сфері містобудування	5
Тема2. Земельні відносини у містобудуванні. Державний контроль у сфері містобудування	5
Тема3. Органи управління в містобудуванні	5
Тема4. Відповідальність за правопорушення у сфері містобудування	6
Тема5. Ліцензування будівельної діяльності	6
Тема6. Видача ліцензійних документів. Нагляд і контроль у сфері ліцензування	6
Тема7. Ліцензійні умови провадження будівельної діяльності	6
Тема8. Склад, порядок розроблення, погодження та	

затвердження проектної документації для будівництва	7
Опис навчальної дисципліни	7
Розподіл балів, що отримують студенти	8
Шкала оцінювання в КМСОНП і ECTS	8
Загальна структура кредитно-трансферної програми курсу „Законодавство у містобудуванні”	9
Структурно-логічна схема курсу	10
Особливості вивчення курсу	11
Опорний конспект лекцій	11
Тема1. Законодавчі акти у сфері містобудування	11
Тема2. Земельні відносини у містобудуванні. Державний контроль у сфері містобудування	27
Тема3. Органи управління в містобудуванні	32
Тема4. Відповідальність за правопорушення у сфері містобудування	51
Тема5. Ліцензування будівельної діяльності	56
Тема6. Видача ліцензійних документів. Нагляд і контроль у сфері ліцензування	63
Тема7. Ліцензійні умови провадження будівельної діяльності	74
Тема8. Склад, порядок розроблення, погодження та затвердження проектної документації	81
Додатки	101
Самостійна робота над вивченням курсу	122
Рекомендована література	123